

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อย
เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

โดย

นายธปภัค	บุรณะสิงห์
นายภคภัทร	วสุธาวุฒิวิจารณ์
นางสาววิจิตรา	ทองพาน
นางพรทิพย์	วงศ์ชู
พันตำรวจโท พรชต์ศรุต	วัชรธนโยธิน
นายณัฐจักร	ไชยแขวง
นางสาวชลัมพู	วงศ์วรวิวัฒน์
นางสาวอัญรัตน์	เสียมไหม

รายงานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในกระบวนการยุติธรรม
สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ
ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาแห่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2561

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4 คำถามวิจัย	2
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.7 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดทฤษฎี	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิด	6
แนวคิดและวิวัฒนาการของการลงโทษ	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์	9
แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย	12
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	27
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษาและอภิปรายผล	
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	31
4.2 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	36
4.3 อุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	39
4.4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม	45
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	46
5.2 ข้อเสนอแนะ	49
5.3 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	51
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม	54
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย	59
ประวัติย่อผู้ทำวิจัย	67

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558	1
1.2	สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558	2
3.1	ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรจากการทดสอบแบบสัมภาษณ์	28
4.1	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม	32
4.2	กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย	33
4.3	กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย	34
4.4	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย	35

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	3

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2) เพื่อศึกษาอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม โดยรวบรวมข้อมูลทั้งแบบทฤษฎี และปฐมภูมิด้วยแบบสัมภาษณ์ประชากร 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้ผู้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในกระบวนการยุติธรรม รุ่นที่ 3 จำนวน 30 คน เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างนี้ และ 2) นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จำนวน 5 คน

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 38.53 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ประกอบอาชีพข้าราชการ โดยมีตำแหน่งงานเกี่ยวข้องกับกฎหมาย มีระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 11.63 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำหน้าที่/ไม่เคยทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย แต่มีความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยในระดับสูง ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 36.60 ปี ทั้งหมดสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสังคมสงเคราะห์ และการบริหารงานยุติธรรม ทำงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมีระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 10.20 ปี อนึ่ง ปัจจุบันกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีการสงเคราะห์หลังปล่อยในรูปแบบรายบุคคล 4 ด้าน คือ การให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน การให้ความช่วยเหลือในรูปของวัสดุสิ่งของ การให้ความช่วยเหลือในรูปของการให้บริการ และการให้ความช่วยเหลือในรูปของสถาบันที่ให้การดูแล โดยมีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือ คือ จะสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและพ้นโทษ โดยจะติดตามช่วยเหลือเป็นเวลา 1 ปี ใช้วิธีการไปเยี่ยมบ้าน หรือในบางกรณีอาจใช้การติดตามทางโทรศัพท์ โดยหลังจากการให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนแล้ว จะทำการประเมินความสำเร็จของวิธีการที่ช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงหาวิธีการให้ความช่วยเหลือไม่สามารถแก้ปัญหาที่เด็กและเยาวชนประสบได้ สำหรับอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า ด้านนโยบายเกี่ยวกับกระบวนการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่วนด้านบุคลากรนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ และขาดทักษะในการสงเคราะห์หลังปล่อย ทางด้านงบประมาณ กรมพินิจฯ ขาดแคลนงบประมาณในการสงเคราะห์หลังปล่อย ส่วนด้านการดำเนินงานนั้น เกิดปัญหาการใช้เครือข่ายในการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อยไม่มีกฎหมายรองรับ อีกทั้งยังมีปัญหาเครือข่ายไม่ประสานความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย ในส่วนของกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนั้น เกิดปัญหากิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการเด็กและเยาวชน นอกจากนี้การติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อยยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่และเปลี่ยนแปลงระบบการสื่อสารของเด็กๆ สำหรับด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากมีการสงเคราะห์หลังปล่อย มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดรูปแบบหรือแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังการสงเคราะห์หลังปล่อยที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ดังนั้น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรนำผลการศึกษานี้ไปใช้เพื่อประกอบการวางแผนในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย ควรมีการสร้างเครือข่ายกับผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีการเตรียมการดูแลเด็กและเยาวชนหลังปล่อย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนว่าจะอยู่ร่วมกันกับเด็กและเยาวชนหลังปล่อยได้อย่างสงบและมีความสุข และต้องสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งดูแลถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะสามารถจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและเป็นไปตามความถนัดของเด็ก

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยกำลังเผชิญกับความเสี่ยงจากสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ประกอบกับการเข้าถึงสื่อสามารถทำได้โดยง่าย ให้ออกาสของการซึมซับพฤติกรรมความรู้แรงจากเหตุการณ์ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ปัญหาทางด้านเพศ และปัญหาเกี่ยวกับเด็กนักเรียนติดกัน เป็นต้น อีกทั้ง เมื่อลักษณะของสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งคนแห่งการแข่งขัน โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ประกอบการของเด็กและเยาวชนให้ควมสำคัญอย่างมากในการประกอบอาชีพและหารายได้ ทำให้เวลาในการอบรมดูแลเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิดลดลง ประกอบกับกระบวนการการกล่อมเกลาทางศาสนาที่เคยมีในสังคมไทยนั้น ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาทางด้านพื้นฐานทางจิตใจของเด็กและเยาวชนอย่างในอดีต ทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่ไม่คำนึงถึงศีลธรรมอันดีที่ควรจะเป็น ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อจนอาจกลายเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจากสถิติจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกลำเเนกคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558 พบว่า แม้จำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจะลดลงใน พ.ศ. 2558 แต่เมื่ได้ลดลงในอัตราที่มีมากจนปัญหาจะลดลงไป อีกทั้งตัวเลขที่ลดลงนั้นอาจเป็นผลมาจากประชากรเด็กลดลง เนื่องอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลง (รายละเอียดดังตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558

ฐานความผิด	พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
รวม	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	7,076	6,800	7,260	7,208	7,027
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4,051	4,086	4,263	3,759	4,296
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	1,482	1,576	1,636	1,383	1,473
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	1,615	1,034	1,241	866	850
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	13,845	14,773	15,530	16,508	13,125
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	2,282	2,274	2,613	3,252	2,864
ความผิดอื่นๆ	4,696	3,733	4,220	3,561	3,486

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2558)

อนึ่ง ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนนั้น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และมีการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนในระหว่างควบคุมตัว รวมทั้งการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า แม้จะมีการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยมาโดยตลอด แต่กลับพบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และได้รับการปล่อยตัวแล้ว ส่วนหนึ่งยังกลับมาเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งพิจารณาได้จากสถิติคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558 (รายละเอียดดังตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.2 สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2558

รายการ	พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
จำนวนคดีที่จับกุมทั้งสิ้น	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
จำนวนคดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำ	5,559	4,125	6,849	7,490	6,302
ร้อยละของคดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำ	15.86	12.03	18.63	20.50	19.03

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2558)

จากปัญหาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา จากความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแต่ไม่ได้อยู่ในกรมพินิจฯ ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนมุมมองจากผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติงานสงเคราะห์หลังปล่อยของเด็กและเยาวชน และจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาระบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพ และลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้

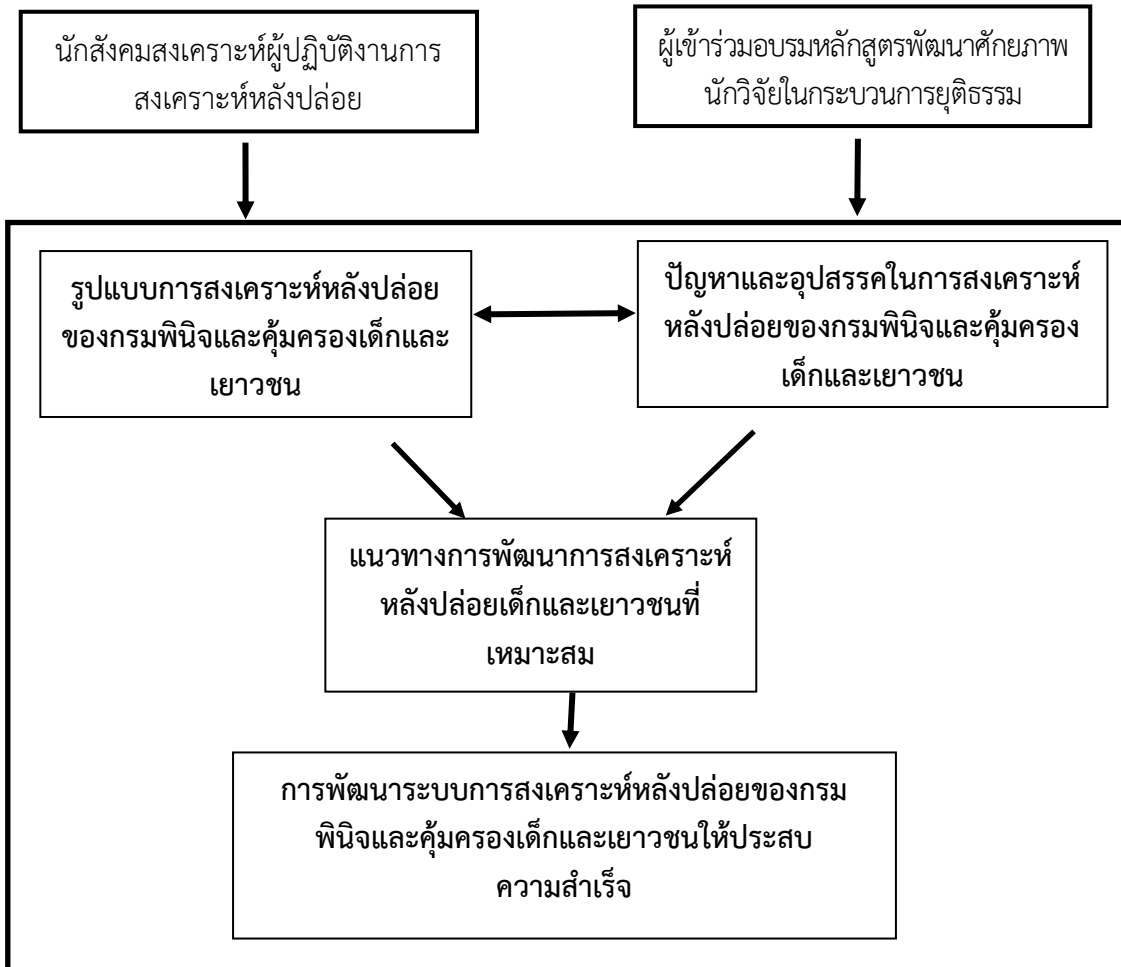
1. ศึกษาการสงเคราะห์หลังปล่อยเฉพาะของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเท่านั้น
2. การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบระยะเวลาในการศึกษาช่วงวันที่ 5 – 12 มีนาคม 2561

1.4 คำถามวิจัย

แนวทางในการพัฒนาระบบการสงเคราะห์หลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพในเด็กและเยาวชนควรเป็นอย่างไร

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1.1 กล่าวคือ การศึกษาถึงรูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อย และอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลซึ่งนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจฯ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่จะทำให้เยาวชนที่พ้นโทษสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ทำให้ทราบรูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
2. ทำให้ทราบอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
3. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม เพื่อที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

1.7 นิยามศัพท์

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. การสงเคราะห์หลังปล่อยหมายถึงการช่วยเหลือให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนโดยเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งด้านความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัยและการรักษาพยาบาลด้านการประกอบอาชีพและการให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนที่เคยได้รับโทษสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ
2. เด็กและเยาวชนที่ได้รับโทษ หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 10 – 18 ปี
3. การติดตาม (Follow-up) หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะดำเนินการสอดส่อง ดูแล ติดตามเด็กและเยาวชนที่รับการฝึกอบรมและได้รับการปลดปล่อยไปแล้วโดยวิธีการใด ๆ เพื่อตรวจสอบ ตรวจเยี่ยม สอบถามว่าเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เช่น การดำเนินชีวิตในครอบครัว การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพ หรือมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน เพื่อผู้ติดตามจะได้ให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาลักษณะเหล่านั้น จนกระทั่งเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะเหล่านั้นได้และกลับมาเป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่นโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก
4. การประเมินผล (Evaluation) การตรวจสอบ วิเคราะห์หาคำตอบว่าผลการฝึกอบรม บำบัด แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนกระทำผิดเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากน้อยเพียงไร ควรปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเสริมคุณค่าให้บังเกิดแก่เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นพลเมืองดีโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอย่างไร
5. เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย หมายถึง เด็กและเยาวชนที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดให้ส่งตัวไปรับการฝึกอบรมอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนตามกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนด เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วจึงได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคมต่อไป
6. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน หมายถึง หน่วยงานในสังกัดกรมพินิจฯ ซึ่งมีหน้าที่ในการคอยควบคุมดูแลเลี้ยงดูให้การศึกษาอบรม บำบัด แก้ไข ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชน ทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ

7. การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย หมายถึง การติดตาม สอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซึ่งได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้การช่วยเหลือที่จะเป็นประโยชน์ทั้งกับเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยและสังคม โดยการช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนได้สามารถพัฒนาตนเองในการกลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นการช่วยสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด

คำว่า “โทษ” หมายถึง การกระทำที่เป็นผลร้ายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษ เช่น ให้ได้รับทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตใจ และเสียทรัพย์สิน ต้องเป็นการลงโทษโดย กลุ่มบุคคลที่มีฐานะ มีอำนาจหน้าที่ เป็นตัวแทนที่ชอบธรรมของรัฐ สังคม หรือชุมชน

แนวคิดและวิวัฒนาการของการลงโทษ

แนวความคิดในเรื่องการลงโทษ ถือเป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณ ยังไม่มีหลักเกณฑ์กลางที่ให้สังคมยอมรับถือปฏิบัติ การลงโทษจะเป็นเรื่องของการแก้แค้นตอบแทนระหว่างคู่อริ และพรรคพวกของคู่อริ หากฝ่ายผู้ถูกทำร้ายอ่อนแอกว่าก็จะเลิกการเรื่องราวจะยุติ แต่หากผู้ถูกทำร้ายหรือผู้เสียหายไม่ยอมเลิกการก็จะเป็นการแก้แค้นจองเวรกันยาวนาน ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีการปกครองที่ดีมีแบบแผน สังคมมีระเบียบกฎหมายเกณฑ์มีข้อห้ามที่มีประสิทธิภาพ รัฐก็ยื่นมือเข้ามาไกล่เกลี่ยตัดสินความ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้น และเป็นการยุติความแก้แค้น โดยถือว่าผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรมขึ้นนั้นมิได้ทำความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังทำความเสียหายทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและสังคมส่วนรวมอีกด้วย จึงต้องเป็นหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาปราบปรามจับกุมและตัดสินลงโทษดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัย แนวความคิดในการลงโทษถือปฏิบัติสืบมาจนถึงราวศตวรรษที่ 18 จนได้มีการปรับปรุงวิธีการลงโทษให้ยุติธรรมและเหมาะสมกับการกระทำความผิด (ประเทือง ธนียผล. 2545: 126) จนกระทั่งสมัยใหม่ ปฏิบัติการต่ออาชญากรรมมีการลงโทษกันอย่างชัดเจน และได้มีการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษไว้ 3 แนวคิดดังนี้ (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. ม.ป.ป : 144-146)

สำนักคลาสสิกอล สคูล (Classical school) กล่าวว่า การลงโทษเป็นสิ่งต้องกระทำกับบุคคลทุกคนโดยไม่คำนึงถึง อายุ สติปัญญา สถานภาพทางสังคม หรือเงื่อนไขอื่น ๆ

สำนักนีโอคลาสสิก (Neo-classic) เกิดขึ้นในช่วงเวลาการปฏิวัติในฝรั่งเศสได้สนับสนุนสำนัก Classical โดยทั่วไปนั้นถูกต้อง แต่ต้องขยายความในรายละเอียด ในขณะที่เด็กและคนวิกลจริต ไม่ได้คำนึงถึงความยั้งคิด และความเจ็บปวด จึงเห็นว่าควรขยายการพิจารณาออกไป การลงโทษควรจัดวางไว้เพื่อผู้ฝ่าฝืนกฎหมายบางคนแต่ไม่ใช่ทั้งหมด การลงโทษจึงควรมีข้อยกเว้นบางประการ ต่อมาได้กลายเป็นพื้นฐานของการพิจารณาความยุติธรรมและระบบกฎหมายของตะวันตกในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา

สำนัก Positive กล่าวว่า อาชญากรรมไม่ว่าในรูปแบบใดถือเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่นเดียวกับพายุ น้ำท่วม ในการป้องกันตนเอง กลุ่มสังคมอาจกำจัดอาชญากรรมแต่ต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังว่าไม่ใช่การลงโทษ ผู้กระทำความผิดซึ่งสามารถแก้ไขได้ก็ควรแก้ไข ถ้าทำไม่ได้ก็จะถูกแยกหรือเนรเทศ

จากปฏิกริยาของสังคมต่อผลสะท้อนของอาชญากรรม มีผลตามมาคือ การดูแลผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมายใน 2 ประเด็นดังนี้

1. การดูแลผู้กระทำความผิดจะเน้นการสงเคราะห์รายบุคคล

2. การกระทำความผิดในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยเกี่ยวข้องกับกลุ่ม ควรดูและเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหรืออาจเรียกว่าการสงเคราะห์กลุ่ม

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษผู้กระทำความผิดในสังคมในอดีตได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจากการลงโทษบุคคลโดยไม่คำนึงถึงเพศ อายุ สติปัญญา สถานภาพของการกระทำความผิด ของผู้กระทำความผิดจนได้มีการยกเว้น และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ จนพัฒนามาเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด โดยการพิจารณาการสงเคราะห์รายบุคคล และรายกลุ่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่ามนุษย์มีวิธีแก้ไขผู้กระทำความผิดในสังคมของตน โดยผ่านทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด

การศึกษาทฤษฎี การลงโทษผู้กระทำความผิด มีพื้นฐานมาจากการศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม จิตวิเคราะห์ และอธิบายตามหลักสังคมวิทยาสรุปได้ดังนี้(ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. ม.ป.ป : 146-150)

1. ทฤษฎีความสอดคล้องทางด้านวัฒนธรรม (Cultural consistency) กล่าวว่า วิธีการและความรุนแรงในการลงโทษจะขึ้นอยู่กับพัฒนาการของวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้น ๆ เมื่อสังคมขณะนั้นเห็นว่าสมาชิก ย่ำเกรงกับการทำให้เกิดความเจ็บปวด ทางกายภาพ ก็จะนำวิธีการลงโทษทางร่างกายมาใช้ เมื่อสังคมเปลี่ยนไปให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและความเสมอภาคส่วนบุคคล จึงเกิดการพัฒนารูปแบบการพิจารณาพิพากษา เช่นเดียวกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็เกิดขึ้นเมื่อสังคมให้ความสำคัญกับการรักษาฟื้นฟูคนไข้ โดยทฤษฎีความสอดคล้องทางวัฒนธรรมเห็นว่า ลักษณะทางวัฒนธรรมในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างยิ่ง ดังนั้น การจำคุกถือว่าเป็นรูปแบบการลงโทษที่รุนแรง

2. ทฤษฎีการโยนความผิดให้ผู้อื่น (The Scapegoat theory) ตามแนวความคิดนี้ได้นำทฤษฎีจิตวิเคราะห์ศาสตร์มาอธิบายการกระทำว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าวของมนุษย์ ฉะนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นการแสดงออกของภาวะทางจิตใจ เพื่อมุ่งสนองตอบต่อตัวผู้กระทำความผิด โดยเหตุผลที่อ้างว่าสมควรได้รับบาปจากการกระทำผิดนั้น

การลงโทษผู้กระทำความผิดได้รับการพิจารณาว่าเป็นระบบเพื่อแสดงออกซึ่งความก้าวร้าว บุคคลผู้ซึ่งก้าวร้าวยืนยงถึงความพอใจในการลงโทษและความพอใจนี้เป็นของคนทั้งสังคม นักจิตวิเคราะห์ได้อธิบายว่าต่อไปมนุษย์ได้มีการพัฒนาในบุคลิกภาพ ซึ่งจะมีผลนำมาอธิบายวิธีการลงโทษ โดยที่ชีวิตสังคมมนุษย์มีการกระทำอิสระโดยสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ การแสดงออกของสัญชาตญาณจะถูกควบคุม โดยสัญชาตญาณจะเข้าไปรวมผสมผสานอยู่ใน Superego ของตัวบุคคลที่ได้ถูกกล่อมเกลานั้นในช่วงนี้ถ้ามีการกระทำก้าวร้าวเกิดขึ้น จำเป็นต้องมีการลงโทษ ซึ่งตามแนวทฤษฎีนี้ไม่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่อาจมีส่วนให้เกิดการกระทำความผิด การลงโทษมุ่งถึงความเสียหาย รุนแรง มากกว่าการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด การกระทำเหล่านั้นนักจิตวิทยาได้อธิบายว่า การที่สังคมต้องการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งสัญชาตญาณความก้าวร้าว

3. ทฤษฎีโครงสร้าง (Social structure theory) กล่าวว่าเพื่ออธิบายถึงปฏิกิริยาการลงโทษที่สัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในสังคมที่ผูกพันกัน ดังนี้

3.1 การลงโทษและสภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เมื่อมีความยากจนมาก อัตราการกระทำความผิดจะสูงขึ้น เมื่ออัตราการกระทำความผิดสูงและตลาดแรงงานล้น ปฏิกิริยาของสังคมที่จะให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดเงื่อนไขสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะเป็นตัวกำหนดทั้งอัตราการกระทำความผิดและอัตราการว่างงานและจะกำหนดปฏิกิริยาของสังคมต่ออาชญากรรมการกระทำความผิด การศึกษาอัตราอาชญากรรมมีส่วนสัมพันธ์กันระหว่างสภาพเศรษฐกิจ อาชญากรรมและการลงโทษ

3.2 การลงโทษและการแบ่งงาน Durkheim ได้เสนอแนะถึงความไม่แน่นอนในปฏิกิริยาการลงโทษเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในการแบ่งงานของสังคม แนวความคิดของเขาได้เน้นประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ เป็นการทาลายจริยธรรมคุณค่าของสังคม จึงจำเป็นต้องมีวิธีการลงโทษ เช่น การทรมาน การทำ ความเสื่อมเสียทางศาสนา

1. การลงโทษเนื่องจากการกระทำผิด จะถูกพิจารณาโดยระเบียบวิธีการทางศาล
2. โดยหลักการจัดระเบียบสังคมเปลี่ยนแปลงจากความเป็นปึกแผ่นแบบกลไก มาเป็นความเป็นปึกแผ่นแบบอินทรีย์ การลงโทษจึงมีแนวโน้มที่ลดลง

Durkheim เน้นว่า รูปแบบของปฏิกิริยาของสังคมต่ออาชญากรรมถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะโครงสร้างสังคมที่มีความซับซ้อนต่อการแบ่งงานกันทำ มีมากขึ้น ตามขนาดและความหนาแน่นของสังคม กฎหมายถือว่ามีความสำคัญเพื่อควบคุมความเป็นปึกแผ่นของสังคมเมื่อสังคมมีความเป็นปึกแผ่นแบบกลไกความเหนียวแน่น ขึ้นกับการแบ่งงานกันทำ โดยมีลักษณะพฤติกรรมและทัศนคติที่เหมือนกัน ปฏิกิริยาต่อสิ่งผิดกฎหมายจะเน้นการลงโทษ ซึ่งมีการปรับปรุงเข้าสู่การมีกฎหมายอาญา แต่ในสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่นแบบอินทรีย์ สังคมที่มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ เจตนารมณ์ของกลุ่มมีอิทธิพลเหนือบุคคล ปฏิกิริยาในการลงโทษมีน้อย

3. การลงโทษและความไร้ระเบียบของสังคม ในสังคมหนึ่ง มีความแตกต่างภายในสังคมอย่างมากมาย เช่นความแตกต่างในวัฒนธรรมย่อยของกลุ่ม การมีศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่แตกต่างกัน สภาพความสับสนไร้ระเบียบภายในจะเกิดขึ้นง่าย แนวโน้มของสังคมที่จะมีนโยบายการลงโทษค่อนข้างรุนแรง เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นปึกแผ่น ปราศจากความขัดแย้งภายใน ตรงข้ามกับสังคมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความมีระเบียบเกิดขึ้นเนื่องจากมีจริยธรรมการดำเนินชีวิตที่มีแบบอย่างเหมือนกัน การฝ่าฝืนจริยธรรมไม่ค่อยเกิดขึ้น ไม่เป็นอันตรายต่อกลุ่ม ปฏิกิริยาของสังคมต่อการลงโทษจะไม่รุนแรง

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษของผู้กระทำผิดจะเห็นได้ว่า ตามหลักสังคมวิทยา ได้กล่าวถึง ความสอดคล้องทางวัฒนธรรม ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และทฤษฎีโครงสร้าง ว่ามีความสัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำผิดของบุคคล ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นปัจจัยเกี่ยวกับบทลงโทษในสังคมของผู้กระทำผิด โดยผ่านกระบวนการทางศาลในการพิจารณาถึงโทษผู้กระทำผิด

วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิด

การลงโทษผู้กระทำผิด ต้องเป็นการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน แก่บุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และการกระทำผิดดังกล่าวกระทำโดยรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษดังนี้ (ประเทือง ธนียผล. 2545: 130-131)

1. เพื่อเป็นการตอบแทนแก้แค้น (Retribution or retaliation) เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทำร้ายหรือกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้น โดยให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำนั้น หลักการตอบแทนแก้แค้นนี้ ยึดถือมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จนมีการกล่าวกันโดยทั่วไปว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เป็นกฎแห่งการแก้แค้นทดแทนให้สาสม ซึ่งมีเป็นกฎหมายเรียกว่า “Lex talionis” คือกฎของการแก้แค้น แต่ปัจจุบันการลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นตอบแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่คือ หลักเลี้ยง เลิกใช้วิธีการที่ทารุณ ทรมานร่างกาย จึงใช้โทษจำคุกแทน มากน้อยตามแต่ละลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำผิด

2. เพื่อเป็นการตัด (กำจัด) ผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal society or expiation) การลงโทษ ประหารชีวิต โทษจำคุก กักขัง ต่อผู้กระทำความผิด นับเป็นการกันตัว ผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมตลอดไป หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากเป็นการลงโทษทดแทนแล้ว ยังทำให้สังคมส่วนร่วมปลอดภัยด้วย ทั้งยังทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกพอใจที่เห็นผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ และถูกกำจัดออกไปจากสังคมชั่วคราว

3. เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด การลงโทษผู้กระทำความผิด นอกจากจะมีผลโดยตรงในการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้นั้นแล้ว ยังมีผลทำให้ผู้อื่นเกิดการเกรงกลัว ไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่างอันเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดอีกวิธีหนึ่ง

4. เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Corrections) หรือเป็นการดัดนิสัย การที่ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษจะทำให้เขาสำนึกได้บ้างว่าไม่ควรกระทำความผิด และตลอดเวลาที่ถูกลงโทษก็ได้รับการอบรม แก้ไข ฝึกวิชาชีพ ก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีได้ต่อไปเมื่อพ้นโทษ

5. เพื่อเป็นการป้องกันสังคม (Protection of society) และเป็นการป้องกันอาชญากรรม การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เป็นการรักษากฎระเบียบแบบแผนของสังคมและเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยรวมทั้งเป็นการป้องกัน อาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น โดยการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิดนั้นและเป็นการข่มขู่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง นับเป็นการป้องกันสังคมและอาชญากรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

สรุปได้ว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดในอดีตมุ่งเน้นการแก้แค้นและทดแทน และการถูกตัดออกจากสังคม เช่น การเนรเทศ การขับไล่ออกจากสังคม ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะทำให้ผู้อื่นที่อยู่ในสังคมเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง ตลอดจนมีการแก้ไขกับผู้กระทำความผิดให้มีความเช็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดอีก และมีการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยโดยการฝึกอาชีพ ให้การศึกษา อบรมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึก กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดในสังคม และเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์

ความหมายของการสงเคราะห์

การสงเคราะห์เป็นการให้การช่วยเหลือทั้งปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยในการใช้ชีวิต อีกทั้งจิตใจ และการให้คำแนะนำปรึกษาที่ดีให้กับผู้รับการสงเคราะห์ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข มีบุคคลและหน่วยงานได้ให้ความหมายของการสงเคราะห์ไว้ดังนี้

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2529 :14) ให้ความหมายว่าการสงเคราะห์ คือ ศิลปะในการแสวงหาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในตัวบุคคลนั้นและทรัพยากรชุมชนมาใช้เพื่อช่วยบรรเทาความต้องการของบุคคล กลุ่มชน และชุมชน ถือว่าเป็นการช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อน ช่วยป้องกันและช่วยพัฒนาสังคม โดยการใช้ศาสตร์และวิธีการตามหลักการแบบวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (2542 : 5) ได้สรุปความหมายของสังคมสงเคราะห์หมายถึง วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเสริมพลังและความมีอิสระเสรีของประชาชน ตลอดจนการส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม ด้วยการใช้ประโยชน์จากทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์และระบบสังคม งานสังคมสงเคราะห์จะเข้าแทรกแซงในจุดที่ประชาชนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หลักการด้านสิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมทางสังคมเป็นพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์

ทัศนีย์ ลักษณะภักชนชัช (2534 : 1) การสงเคราะห์หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลผู้ยากไร้ หรือผู้อยู่ในความทุกข์ยาก นั่นก็คือ การให้ แต่ในเชิงของสังคมสงเคราะห์ การให้นั้นไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์โดยตรงสำหรับผู้รับเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการวิเคราะห์การปฏิบัติในการให้ว่า สิ่งที่จะให้นั้น จำต้องเป็นการให้ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเบื้องต้นเพื่อให้ผู้รับนั้นเข้าใจและรับรู้บทบาทของตนว่าสิ่งที่เขาให้มาหรือสิ่งที่ได้รับนั้นเป็นเรื่องเฉพาะหน้า ซึ่งผู้ได้รับนั้น จำเป็นจะต้องตระหนักและมีจิตสำนึกว่าการให้หรือการได้รับสิ่งเหล่านั้นเพียงเพื่อสนับสนุนให้ตนสามารถ ช่วยตนเองได้ในอนาคต

พรธณี ประจวบเหมาะ (2523 : 1) ให้ความหมายว่า การสังคมสงเคราะห์คือ ศาสตร์ชนิดหนึ่งในการช่วย แก้ไขปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน โดยพยายามกระตุ้นให้เกิด การพัฒนาตนเองจนสามารถช่วยตนเองได้และโดยการใช้ศิลปะในการแสวงหาทรัพยากรต่างๆ ทั้งภายในตัวบุคคลนั้น และทรัพยากรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า คืองานที่ทำโดยฝ่ายราชการ หรือฝ่ายเอกชน เพื่อแก้ปัญหาสังคมช่วยเหลือบุคคลและครอบครัว กลุ่มชนหรือชุมชนให้ได้มีมาตรฐานการครองชีวิตอันดีและมีสุขภาพ ที่ดี

โดยสรุป กล่าวได้ว่า การสงเคราะห์หรือการสังคมสงเคราะห์ คือการส่งเสริม ช่วยเหลือ กระตุ้นในเบื้องต้นในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับประโยชน์เมื่อยามเดือดร้อน ตลอดจนพยายามกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมและหาเลี้ยงชีพดูแลครอบครัวได้ อีกทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาอันจะเกิดขึ้นกับประชาชน โดยใช้หลักแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ในการสงเคราะห์หลังปล่อยในปัจจุบันได้

หลักการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ มีแนวคิดดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนแตกต่างกัน โดยหลาย ๆ ปัจจัย เช่นการอบรมเลี้ยงดูแต่เยาว์วัย การศึกษา อาชีพ ค่านิยม วัฒนธรรม บุคลิกภาพ เป็นต้น ฉะนั้นการให้บริการแก่ผู้รับบริการให้คำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ให้มาก
2. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี คนเราไม่ว่าจะอยู่สถานภาพใดทุกคนมีศักดิ์ศรีของตนเองทั้งสิ้น ฉะนั้นการให้บริการแก่ผู้รับบริการ ผู้ให้บริการจะต้องให้เกียรติและไม่ทำหิติดีเยินผู้รับบริการโดยเด็ดขาด
3. ยอมรับผู้บริการ ทั้งในด้านตัวผู้รับบริการ และปัญหาของผู้รับบริการ โดยพร้อมจะช่วยให้ผู้รับบริการหาทางแก้ปัญหาของเขาได้ต่อไป
4. เข้าใจและเห็นใจผู้รับบริการ โดยความเชื่อว่าคนเราทุกคนไม่ได้มีชีวิตที่ราบเรียบเสมอไป ฉะนั้นเมื่อเขามีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ เขาย่อมต้องการผู้ที่เข้าใจเขามาร่วมรับรู้ปัญหาผู้ให้บริการเป็นผู้หนึ่งที่รับบริการต้องการให้รับรู้ปัญหาของเขา ต้องการให้เข้าใจเห็นใจเขา และผู้ให้บริการต้องปฏิบัติตัวเข้าทำนอง “เอาใจเขามาใส่ใจเรา”
5. มนุษย์มีศักยภาพ จากความเชื่อดังกล่าว ผู้ให้บริการจึงต้องใช้ความรู้ความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้รับบริการแสดงความสามารถของเขาเองออกมา เพื่อจะดึงเอาความสามารถนั้นไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา และดำเนินชีวิตของผู้รับบริการเองต่อไป
6. มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงได้ ฉะนั้นผู้รับบริการ ซึ่งแต่เดิมยังอาจสับสน ไม่ทราบหนทางในการแก้ปัญหา แต่เมื่อได้มีการสนทนาและได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้ให้บริการแล้วสักระยะหนึ่งโดยผู้ให้บริการพยายามจะดึงความสามารถของผู้รับบริการออกมา ในที่สุดผู้รับบริการก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงมาช่วยเหลือตนเองได้

7. รักษาความลับของผู้รับบริการปัญหาบางปัญหาผู้รับบริการยังต้องการปกปิด ไว้เป็นความลับ จะล่วงรู้เฉพาะผู้ให้บริการกับคณะทำงานที่ร่วมกระบวนการช่วยเหลือกับผู้รับบริการเท่านั้น ผู้ให้บริการจึงต้องเพิ่มความศรัทธาให้แก่ตัวเอง โดยถือเป็นเรื่องลับว่าจะรักษาความลับของผู้รับบริการให้สมกับที่ผู้บริการให้ความไว้วางใจ อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นเรื่องการเผยแพร่เพื่อวิทยากร และเพื่อผลในการช่วยเหลือแล้ว อาจเปิดเผยความลับได้ โดยผู้รับบริการไม่ขัดข้อง และจะต้องไม่ก่อความเสียหายให้เกิดแก่ผู้รับบริการ (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. 2541ก : 3-4)

สรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ นั้น มีผลกับพฤติกรรมของผู้รับบริการ โดยนักสังคมสงเคราะห์เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถแก้ไข พัฒนาตนเองได้ และมองเห็นคุณค่าของมนุษย์ ผู้ให้บริการจึงต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะค้นหาความจริงและตัวตนของผู้รับบริการ ตลอดจนชี้แนะแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาให้กับผู้รับบริการอย่างถูกวิธี ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ของผู้รับบริการจะต้องเก็บไว้เป็นความลับ

งานสงเคราะห์ต่างประเทศและในประเทศไทย

1. งานสงเคราะห์ในต่างประเทศ งานสังคมสงเคราะห์ โดยทั่วๆ ไปนั้น มีประวัติหรือวิวัฒนาการสืบเนื่องมา จากความรู้สึกเมตตาสงสารต่อผู้ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน แต่ในบางประเทศนั้น งานสังคมสงเคราะห์ยังมีสาเหตุอื่นนอกเหนือไปจากสาเหตุดังกล่าวแล้วข้างต้น นั่นคือสิ่งที่ต้องต่อสู้ และผจญภัยจากความยากจนร่วมกันเช่น ในการอพยพของชาวยุโรปในอเมริกาหรือการเกิดสงครามกันบ่อยๆ การระบาดของโรคติดต่อ และที่สำคัญที่สุดก็คือ การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคม คือ เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมวิถีทางเศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนผู้เคยครองชีพด้วยรายได้ของตนเอง เนื่องจากการเกษตรกรรมเพิ่งเริ่มทำงานในแหล่งอุตสาหกรรม หมู่บ้านได้ขยายเป็นเมือง เมืองเล็ก กลายเป็นเมืองใหญ่ผู้คนเพิ่มขึ้นทำให้เกิดความขาดแคลนเรื่องที่อยู่อาศัย ค่าครองชีพ เกิดปัญหาสังคมตามมา ทำให้งานสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศในยุโรป และอเมริกาเป็นเวลานานแล้ว และด้วยเหตุที่ต่างประเทศได้ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์มาเป็นเวลานานนี้เอง จึงทำให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้มีประสบการณ์ในงานด้านนี้ โดยเฉพาะนำเอาวิชาการมาใช้ประกอบงานสังคมสงเคราะห์ นับว่าเป็นงานใหม่อันหนึ่ง คือเพิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อต้น ศตวรรษที่ 20 หรือ พ.ศ. 2463 หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประมาณ 60 ปีมาแล้ว การสังคมสงเคราะห์ได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในอเมริกา ซึ่งถ้าเทียบกับไทยแล้วเราอยู่ในระยะเริ่มต้น ประเทศอังกฤษนับว่าเป็นประเทศผู้นำในด้านสังคมสงเคราะห์ประเทศหนึ่ง โดยพิจารณาถึงสวัสดิภาพความ ผาสุกส่วนรวมของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสำคัญ ดังเช่น ในปี ค.ศ. 1572 (พ.ศ. 2115) พระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 1 พระราชินีแห่งประเทศอังกฤษ ได้ทรงออกกฎหมายให้เก็บภาษีจากประชาชนทั่วไปเพื่อนำเงินมาใช้ ในการสงเคราะห์คนยากจน เพราะในปี ค.ศ. 1601 (พ.ศ. 2144) ได้ทรงออกกฎหมายสงเคราะห์คนจน (Poor law) โดยกำหนดให้แต่ละท้องถิ่นมีหน้าที่ในการสงเคราะห์คนยากจน ซึ่งไม่มีญาติอุปการะเลี้ยงดูเป็นสวัสดิการสงเคราะห์ ถือเป็นขั้นแรกของการประชาสงเคราะห์ (Public welfare)

2. งานสงเคราะห์ในประเทศไทย ค้นพบหลักฐานเป็นประจักษ์พยานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ประมาณ 700 ปี มาแล้ว จากคำจารึกของท้าวศรีจุฬาลักษณ์ กล่าวถึงเมืองในสมัยนั้นว่า “ทรงมีพระกมลสันดาน กอบด้วยอนิจจลักษณะทรงสงเคราะห์ แก่คนชราพยาธิอนาถาหาญญาติ ได้ด้วยพระราชทรัพย์ ให้มีอาหารบริโภคและผ้านุ่มห่ม พระราชาอาณาเขต” เนื่องจากเมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่าอิทธิพลทางศาสนาทำให้เกิดปฏิบัติการสังคมสงเคราะห์ จากอิทธิพลทางสงคราม เมื่อ ร.ศ.112 ได้มีสภาอุณาโลมแดงโดยสถาปนาขึ้นโดยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี (พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) ในรัชการที่ 5

หรือ ปัจจุบันคือ สภาอากาศไทย ทั้งนี้โดยมีพระราชประสงค์ ให้องค์การนี้ช่วยเหลือทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากสงคราม และในสมัยเดียวกันนั้น พระวิมาดาเธอกรมพระสุทธินิหารรถ ก็ได้ทรงสถาปนาโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้าอนาถาขึ้นในปี พ.ศ. 2436 ซึ่งเป็นสถานสงเคราะห์เด็กแห่งแรกในประเทศ การสังคมสงเคราะห์ได้มีการริเริ่ม ถือได้ว่าเป็นรากฐาน ของงานในปัจจุบันอยู่น้อย การประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ซึ่งเป็นฉบับแรกที่ระบุให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองดูแลทุกข์สุขของประชาชน เข้าช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนให้มีความทำ และมีปัจจัยอันจำเป็นในการครองชีพ กฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2451 ได้วางหลักในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด แตกต่างจากผู้ใหญ่ การก่อตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการอบรมและขัดเกลานิสัยผู้กระทำผิดกฎหมาย ในปี พ.ศ. 2432 สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระมหากรุณาธิคุณสร้างโรงพยาบาลศิริราชขึ้น เพื่อช่วยรักษาพยาบาลผู้ป่วย โดยไม่คิดมูลค่า การศึกษาด้านสังคมสงเคราะห์ จึงถือว่าในสมัยสมเด็จพระปิยะมหาราชเป็นจุดเริ่มต้นของงานสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วัฒนาการสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย ได้ดำเนินงานมาจนถึงวันสำคัญ คือ พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลได้ก่อตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน โดยรัฐบาลในสมัยนั้นได้พิจารณาเห็นว่าประชาชนเป็นจำนวนมากต้องตกอยู่ในความเดือดร้อน ซึ่งเกี่ยวกับค่าครองชีพ ทางราชการจะต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อให้ช่วยตนเองในอนาคตต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ก่อตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น ในสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมี พล. พ. จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นเป็นอธิบดีคนแรกของกรมประชาสงเคราะห์ (พรณี ประจวบเหมาะ. 2523: 11-12)

สรุปได้ว่า งานสงเคราะห์จากอดีตมีจุดกำเนิดจากการช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรมจากสาเหตุความยากจน ภัยสงคราม และการขาดแคลนสิ่งยังชีพ ทำให้มีการก่อตั้งหน่วยงาน トラกกฎหมายขึ้นมาเพื่อรองรับ และพัฒนางานสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น สำหรับงานสงเคราะห์ของประเทศไทย จากอดีตที่ได้มีการสงเคราะห์ เด็กกำพร้า ผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนผู้กระทำผิดจากเรือนจำ ให้พ้นจากสภาพที่ทุกข์ทรมานจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส อย่างเป็นรูปธรรมจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย

ผู้กระทำผิดในสังคมจากอดีตที่เน้นการลงโทษเป็นสำคัญได้เริ่มมีการพัฒนาและเห็นว่าควรหันมาแก้ไขผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือผู้กระทำผิดตลอดจนครอบครัวได้ แนวความคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเกิดขึ้นเนื่องจากแนวความคิดสำคัญ ๆ 3 ประการคือ (เพลินใจ แต่เกษม. 2545: 311)

1. ประชญาของการลงโทษเปลี่ยนไปจากการแก้แค้นเป็นการแก้ไข ในสมัยโบราณการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการแก้แค้นหรือตอบแทนแก่ผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น หรือเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม เพื่อไม่ให้มีโอกาสสามารถทำความผิดอีก ต่อมาตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการตื่นตัวทางด้านมนุษยธรรม มีการนำความรู้ทางจิตวิทยา และสังคมวิทยา มาใช้ในการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำผิด และค้นพบสาเหตุว่าเกิดมาจาก ร่างกาย จิตใจ สังคม ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงผู้กระทำผิด ด้วยการอบรม ให้มีสำนึกที่ไม่เป็นปรปักษ์ต่อสังคม ดังนั้นปรัชญาการลงโทษเพื่อให้ปรับปรุงแก้ไข ผู้กระทำผิด จึงมีความมุ่งหมาย เพื่อป้องกันมิให้ผู้ กระทำความผิดกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ทำให้เกิดวิธีการฝึกอาชีพ การศึกษาอบรมทางด้านวิชาสามัญ ด้านธรรมศึกษา การบำบัดรักษาทางการแพทย์ จิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ จากการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 60(2) ได้บัญญัติหลักการนี้ไว้ชัดเจนว่า ก่อนครบกำหนดโทษ

ก็ใครที่จะดำเนินการเป็นขั้น ๆ ตามจำเป็น เพื่อให้เป็นที่ยืนยันว่าผู้ต้องขังมีความเคยชินกับการก้าวไปสู่ การใช้ชีวิตในสังคมโดยลำดับ

2. การป้องกันสังคมจากอาชญากรรม ผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยที่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (Recidivism) เพราะปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ เนื่องจากในขณะนั้นต้องโทษอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถานได้รับประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากโลกภายนอก เกิดทัศนคติไม่ดี เกิดความขมขื่น ชิงชัง อับอายเกรงว่าสังคมจะไม่ยอมรับ อีกทั้งประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ตลอดจนไม่มีหลักแหล่ง หรือขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ ปัญหาเหล่านี้หากได้รับความสนใจ มีการเตรียมการปลดปล่อย และมีหน่วยงานที่คอยให้การช่วยเหลือ จัดตั้งปัญหาให้ผู้กระทำผิดหลังปล่อย สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เขาก็ย่อมไม่หวนกลับไปสู่วัฏจักรของการประกอบอาชญากรรมอีก เรียกว่าการป้องกันเบื้องต้น หรือการป้องกันตรงปลายเหตุ

3. การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ต้องขัง แนวความคิดเกี่ยวกับการเตรียมการปลดปล่อยเกิดขึ้นเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังนั้นเปรียบเทียบกับคนเจ็บ ในระหว่างการคุมขังก็ต้องการการเยียวยารักษา เป็นการเตรียมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขเพื่อให้สังคมอยู่สุขด้วยเมื่อเขาพ้นโทษ

1. ความหมายของการสงเคราะห์หลังปล่อย

ทวี ซูทรัพย์ (2523 : 327) ให้คำจำกัดความว่าการสงเคราะห์หลังปล่อย คือการสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษ หรือ ได้รับการปลดปล่อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษอยู่ในเรือนจำ หรือ ทัณฑสถาน ฯ เป็นเวลานาน สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางครอบครัวย่อมเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวแตกแยกเป็นผลให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้วขาดผู้อุปการะ หรือ ไม่มีหลักแหล่งพอที่จะประกอบอาชีพสุจริต หาเลี้ยงชีพได้ ในที่สุดอาจหวนกลับไปประกอบอาชญากรรมอีก อันเป็นอันตรายต่อสังคมและสุจริตชน ดังนั้นในนานาอารยประเทศ ซึ่งได้ตระหนักถึงเหตุแห่งการกระทำผิดซ้ำจึงได้ดำเนินการสงเคราะห์ผู้ได้รับการปลดปล่อยอย่างแข็งขัน

อันณพ ชูบำรุง (2532 : 468) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย คือ การให้การดูแลผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวใหม่ ๆ ซึ่งยังไม่มีที่พักอาศัยและไม่มีงานทำเป็นกิจจะลักษณะ โดยให้การบริการด้านที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ยารักษาโรค และมีเจ้าหน้าที่คอยให้การแนะนำในปัญหาส่วนตัวและปัญหาอื่น ๆ

เพลินใจ แท้เกษม (2545 : 312-313) กล่าวว่า การเตรียมการปลดปล่อยและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลังปล่อย หรือการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่จะได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำและทัณฑสถานให้สามารถปรับตัวและจิตใจให้กลับคืนสู่ครอบครัว สังคม และชีวิตปกติ ตลอดจนมีอาชีพที่สุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไปได้ ถือเป็นการคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพมากประการหนึ่ง และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยวิธีการทางทัณฑวิทยาแนวใหม่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งนี้แม้เรือนจำในปัจจุบันจะได้พยายามหาแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรม เพื่อให้ฟื้นฟูแก่ไขบุคคลเหล่านั้นให้กลับตนเป็นพลเมืองดีภายหลังพ้นโทษไปแล้วก็ตาม แต่สภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมภายนอก การต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบเป็นเวลานาน ๆ ทำให้ผู้กระทำความผิดประสบปัญหาในการปรับสภาพชีวิตและการกลับคืนสู่ชีวิตปกติในสังคม ดังนั้นเรือนจำและทัณฑสถาน จึงต้องมีการเตรียมการปลดปล่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังพร้อมที่จะออกไปเผชิญชีวิตกับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาถึงความหมายของการสงเคราะห์หลังปล่อยสามารถสรุปได้ว่า การสงเคราะห์หลังปล่อยหมายถึง การช่วยเหลือผู้ต้องขังที่พ้นโทษ รวมไปถึงการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่เตรียมการปลดปล่อยจากเรือนจำ ซึ่งเป็นการเตรียมตัวให้กับผู้ต้องขังได้ปรับตัวก่อนไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ตลอดจนการให้การช่วยเหลือเมื่อผู้ต้องขังได้พ้นโทษไปแล้ว ในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถให้ผู้ต้องขังกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและไม่หวนกลับมาประกอบอาชญากรรมซ้ำอีก

ประเภทของการสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์หลังปล่อยที่จัดบริการให้ผู้พ้นโทษ ที่มีปัญหาเดือดร้อนกันอยู่ทั่วไปนั้น สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (เบญจวัฒน์ ศิวะบรร. 2528: 94)

1. การสงเคราะห์แบบบังคับ (Compulsory after care) สำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยอย่างมีเงื่อนไข คือ ได้รับการปลดปล่อยก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยได้รับการพักโทษ (Parole) หรือ ลดการต้องโทษจำคุก (Cross time allowance) ดำเนินการให้การสงเคราะห์ แก่ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยประเภทนี้ ซึ่งเป็นการตัดความดูแล หรือ ที่เรียกว่าคุมประพฤติ ให้ผู้ได้รับการปลดปล่อย ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

2. การสงเคราะห์แบบไม่บังคับ (Voluntary after care) แก่ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล (Discharged prisoners) และผู้ที่ได้รับการปลดปล่อย เนื่องจากได้รับการพระราชทานอภัยโทษ (Pardon) ซึ่งการสงเคราะห์ประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ได้รับการปลดปล่อย

รูปแบบของการสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์หลังปล่อยดำเนินการโดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบหลัก ดังนี้ (เพลินใจ แต่เกษม. 2545: 317-319)

1. การให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน ได้แก่
 - 1.1 ค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ผู้ต้องโทษไม่มีเงินสำหรับเดินทางกลับภูมิลำเนา
 - 1.2 ค่าเบี้ยเลี้ยงระหว่างเดินทางกลับภูมิลำเนา กรณีที่ได้รับการปลดปล่อยออกมา โดยไม่มีเงินติดตัวเลย หรือ ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับภูมิลำเนา
 - 1.3. ค่าอาหารผู้พ้นโทษที่ไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีที่พึ่งและยังไม่มีงานทำจำเป็นต้องรับค่าอาหารประทังชีวิตขณะออกมาหางานทำ เนื่องจากความอดอยาก หิวโหย อาจเป็นสาเหตุจะทำให้เกิดการหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก
 - 1.4 ค่ารักษาพยาบาลสำหรับผู้พ้นโทษบางรายที่มีปัญหาเรื่องความเจ็บป่วย
 - 1.5 เป็นทุนประกอบอาชีพ ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่มักได้รับความรังเกียจจากสังคม ประสบปัญหาความยากลำบากในการหางานทำ การหันมาประกอบอาชีพอิสระ เช่น การลงทุนค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เปิดร้านตัดเย็บ เป็นต้น ซึ่งเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของผู้พ้นโทษ ส่งเรียนวิชาชีพ ฝึกวิชาชีพ ผู้พ้นโทษบางรายไม่สามารถหางานทำได้เนื่องจากไม่มีทักษะในการทำงาน หรือมีความสามารถที่ไม่ตรงกับตลาดแรงงาน จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือด้านฝึกวิชาชีพ

2 การให้ความช่วยเหลือในรูปของวัสดุสิ่งของ

2.1 อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มนุษย์ทุกคนต้องการปัจจัยสี่ ในการดำรงชีวิต ผู้พ้นโทษที่ขาดที่พึ่งพิงในขณะที่เพิ่งได้รับการปล่อยตัวออกมา ย่อมต้องการสิ่งเหล่านั้น ประทับชีวิต

ดังนั้นหน่วยงานที่ดำเนินการให้การสงเคราะห์หลังปล่อยจึงยังมีบริการนี้ไว้ สำหรับช่วยเหลือผู้พ้นโทษเป็นการเฉพาะหน้าด้วย

2.2 ที่พักอาศัยชั่วคราว หรือ ที่เรียกอีกอย่างว่า บ้านกึ่งวิถี

(Halfway house) เป็นสถานที่ที่ผู้พ้นโทษที่ไร้ญาติขาดมิตรที่ไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ทันทีหลังการปลดปล่อยหรือไม่ทราบที่ไป นอกจากนั้นแล้ว บ้านกึ่งวิดียังบริการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษในด้านอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำปรึกษาช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งปัญหาส่วนตัว ปัญหาการทำงาน และการปรับตัวเข้ากับสังคมตลอดจนให้การรักษาพยาบาลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

2.3 โปรแกรมต่างๆ เช่น ในกรณีผู้พ้นโทษบางรายต้องการแสวงหาความสงบทางจิตใจโดยการบวชหรือบวชเพื่อเป็นสิริมงคลแก่การเริ่มต้นชีวิตใหม่นั้น จำเป็นต้องมีผู้ให้การรับรองในเรื่องความประพฤติทางวัดจึงจะยินยอมทำการบวชให้ผู้พ้นโทษดังกล่าว จึงมีความต้องการความช่วยเหลือโดยการออกใบรับรองความประพฤติ รวมทั้งการสมัครงานเช่นเดียวกัน

3 การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการให้บริการ

3.1 คำปรึกษาแนะนำ ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่มักประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัว ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม ฯลฯ การได้รับคำแนะนำ ปรึกษาในภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งและการปรับปรุงตนเองและคนใกล้ชิดรู้จักแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การบำบัดทางจิตใจ การถูกกักขังมาเป็นระยะเวลาหนึ่งและต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เข้มงวดและเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกมาก็ต้องเผชิญกับปัญหาจากสังคมภายนอกมีผลทำให้ผู้พ้นโทษส่วนหนึ่งได้รับความกดดันทางจิตใจอย่างสูงจนไม่สามารถที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ การให้การบำบัดด้านจิตใจแก่ผู้พ้นโทษเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้เขาสามารถเผชิญชีวิตต่อไปในสังคมได้ ซึ่งการบำบัดด้านจิตเจ้านั้นสามารถกระทำได้ทั้งในลักษณะให้การบำบัดเป็นส่วนบุคคล (เฉพาะราย) หรือการให้การบำบัดเป็นรายกลุ่ม หรือที่เรียกว่ากลุ่มบำบัด (Group therapy)

3.3 การรักษาพยาบาลในกรณีที่ผู้พ้นโทษเจ็บป่วย หากหน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์หลังปล่อยมีบริการให้การรักษาพยาบาลโดยตรงก็จะทำการรักษาพยาบาลให้ แต่หากไม่มีก็จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษด้วยการติดต่อให้การรักษาพยาบาลจากคลินิก

3.4 การจัดหางาน การช่วยเหลือด้านจัดหางานอาจทำได้หลายทาง เช่น โดยการติดต่อบริษัท ห้างร้าน โรงงานโดยตรง ให้ช่วยรับผู้พ้นโทษที่ตั้งใจอยากทำงานและตั้งใจกลับตัวเป็นพลเมืองดี หลังได้เข้าทำงานกับหน่วยงานดังกล่าวหรือโดยการติดต่อขอความร่วมมือจากกรมแรงงานให้ช่วยจัดหางานให้ทำหรือโดยการติดต่อขอรับเหมางานฝีมือจากที่อื่นมาให้ผู้พ้นโทษทำในสถานที่ที่ให้การสงเคราะห์นั้นเลย ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่ผู้พ้นโทษได้รับการรังเกียจจากสังคมและไม่มีหน่วยงานใดยอมรับเข้าทำงานด้วย

3.5 การติดต่อญาติพี่น้อง ในกรณีที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องด้วยตนเองได้อาจมีความต้องการให้หน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์หลังปล่อยช่วยทำการติดต่อให้ หรือ ในกรณีที่สามารติดต่อญาติพี่น้องได้เองแต่ทางครอบครัวปฏิเสธ แสดงความรังเกียจ ไม่ยินดีต้อนรับกลับเข้าสู่ครอบครัวซึ่งมีผลทำให้ผู้พ้นโทษ มีความรู้สึกถูกทอดทิ้ง ขาดที่พึ่งพิงและหมดความภาคภูมิใจในชีวิต กรณีนี้ในรายที่ยังต้องการกลับเข้าไปอยู่ในครอบครัวและสภาพครอบครัวเองก็มีกำลังความสามารถที่จะรับกลับเข้าไปอยู่ด้วย หน่วยงานอาจจะให้ความช่วยเหลือโดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางช่วยประสานความเข้าใจให้เกิดขึ้น ให้ทางครอบครัวเกิดความเข้าใจมีความเห็นใจให้ออกมาและยอมรับผู้พ้นโทษกลับสู่ครอบครัวอีกครั้ง

3.6 การสงเคราะห์บุตร ผู้พ้นโทษมักจะประสบปัญหาด้านต่างๆ จนอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถให้การดูแล หรือเลี้ยงดูบุตรของตนเองได้ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษโดยการช่วยสงเคราะห์บุตรจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น

3.7 การส่งเรื่องเพื่อขอรับบริการจากหน่วยงานอื่น ในกรณีที่หน่วยงานไม่สามารถช่วยเหลือผู้พ้นโทษได้ เนื่องจากไม่มีบริการดังกล่าว ทางหน่วยงานอาจจะช่วยเหลือผู้พ้นโทษโดยการส่งเรื่องราวเพื่อขอรับบริการจากหน่วยงานอื่นๆ

สรุปได้ว่า การให้การสงเคราะห์หลังปล่อยนั้นสามารถสงเคราะห์ได้ใน 3 รูปแบบ ซึ่งการสงเคราะห์หลังปล่อยนี้ เป็นการสงเคราะห์ให้กับผู้พ้นโทษและมีความประสงค์ที่จะขอรับการช่วยเหลือโดยการให้การสงเคราะห์นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามาให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการสงเคราะห์

หลักการของการสงเคราะห์หลังปล่อย

หลักการสงเคราะห์หลังปล่อย นับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูพัฒนาผู้พ้นโทษให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตปกติร่วมกับสังคมต่อไปได้ อันเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำผิดได้ทางหนึ่ง ซึ่งหลักของการสงเคราะห์ดังกล่าวมีดังนี้

(เพลินใจ แต่เกษม. 2545: 331)

- 1 จะต้องเป็นการช่วยเหลือที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้พ้นโทษและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรม
- 2 จะต้องมีการฟื้นฟูบูรณภาพทางสังคมของผู้พ้นโทษ เช่น มีการสงเคราะห์ในด้านการศึกษา คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา หรือญาติพี่น้องภายในครอบครัว หรือปัญหาที่มาจากการศึกษาของบุตร รวมทั้งปัญหาความเกี่ยวข้องของครอบครัวในกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย
- 3 จะต้องช่วยปรับสภาพชีวิตของผู้ต้องโทษให้สามารถช่วยเหลือตนเอง เพื่อจะเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป
- 4 จะต้องฟื้นฟูทางด้านจิตใจและฟื้นฟูด้านอาชีพแก่ผู้ต้องโทษ
- 5 ในบางกรณีจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงการโยกย้ายหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้รับการสงเคราะห์ครอบครัวด้วย ทั้งนี้ขจัดปัญหาการขัดแย้งดั้งเดิมที่มีอยู่หรือการแก้แค้นทดแทนจากคู่กรณีตลอดจนการป้องกันปัญหาการไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่แต่เดิมด้วย

การสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศ

แนวการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังพ้นโทษที่ถืออยู่ในนานาอารยประเทศ มีดังนี้ (เบญจวัฒน์ ศิวะบรร. 2528: 38-52)

1. การช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ให้ทำงานเป็นลูกจ้างของหน่วยงานเอกชน (Employment agencies) ได้แก่ การรับนักโทษเด็ดขาดก่อนครบกำหนดหรือผู้พ้นโทษให้ทำงานในบริษัทเอกชนในรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ หรือการใช้แรงงานผู้ต้องขังรับจ้างนอกเรือนจำ (Work furlough) ซึ่งในกรณีนี้ โดยมารับเฉพาะผู้ที่มีความประพฤติดี มีฝีมือในการทำงาน และมีประวัติการต้องโทษไม่ร้ายแรง
2. การให้ผู้พ้นโทษทำงานในหน่วยงานรัฐ (State employment services) การรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในลักษณะนี้มักถูกจำกัดกีดกัน โดยข้อห้ามของกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนกำหนดห้ามมิให้ผู้พ้นโทษประกอบอาชีพราชการ แต่ในทางปฏิบัติจะมีผู้ว่าจ้างผู้พ้นโทษซึ่งมีความประพฤติดี

และมีความรู้ในสาขาวิชาชีพทางต่างๆ เข้าทำงานเป็นผู้ช่วยเหลือในการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งในกรณีนี้รวมถึงการติดต่อจัดหางานให้แก่ผู้พ้นโทษภายหลังการปลดปล่อยโดยกรมแรงงานด้วย

3. การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษโดยองค์กรการกุศล หรือหน่วยงานอาสาสมัครทั่วไป (Charitable organizations or volunteers) โดยช่วยเหลือในด้านการปรับสภาพแวดล้อม หรือรวมถึงการสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัย หรือจัดหางานให้ทำด้วย

4. การช่วยเหลือผู้พ้นโทษซึ่งอยู่ในสถานะที่ควรแก่การช่วยเหลือ (Want aids) ประกอบด้วย การจัดบริการบ้านกึ่งวิธีหรือสถานที่พักพิงชั่วคราวแก่ผู้ต้องขังพ้นโทษ (Half way houses) การสงเคราะห์ช่วยเหลือทางการเงิน การจัดหายานพาหนะ การจ่ายเงินสะสมปันผล และการจ่ายเครื่องแต่งกายให้แก่ผู้พ้นโทษตามความจำเป็น รวมถึง การจัดกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self-help groups) แก่ผู้พ้นโทษบางประเภท เช่น ผู้พ้นโทษเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

5. การติดต่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษเป็นส่วนบุคคลหรือการช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย (Personal or legal aids) มีลักษณะเป็นการมุ่งใช้ปัจจัยทางสังคมสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษ เช่น การช่วยเหลือทางกฎหมายการแนะนำแก้ปัญหา และการปรับสภาพความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้พ้นโทษกับครอบครัว หรือกับชุมชนส่วนรวม

การสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศ

1. การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศอังกฤษ

แนวความคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษเกิดขึ้นเมื่อ John Howard มองเห็นความจำเป็นของการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งหนึ่ง โดยสามารถดำรงชีวิตมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวเช่นปกติชนทั้งหลาย ดังนั้น เขาจึงพยายามผลักดันให้มีการปรับปรุงระบบราชทัณฑ์ของอังกฤษเพื่อเป็นระบบที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น โดยรัฐบาลอังกฤษได้นำแนวความคิดของ Howard มาดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้พ้นโทษเป็นฉบับแรก เมื่อ ค.ศ. 1792 และได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาคม มูลนิธิ และองค์การเอกชนที่ดำเนินการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอยู่ และได้แจ้งต่อทางราชการเมื่อปี ค.ศ. 1862 ซึ่งถือเป็นการสงเคราะห์จากทางรัฐบาลโดยตรง และทำให้สมาคมทั้งที่อยู่ในอังกฤษและเวลส์ ซึ่งมีอยู่ 26 สมาคม ในขณะนั้น ได้ร่วมมือกัน การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในระยะแรกนั้นเป็นการสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปลดปล่อยเมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาตามความสมัครใจของผู้พ้นโทษ ซึ่งดำเนินการโดยสมาคมสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (Discharged prisoners aid societies) โดยการให้ผู้พ้นโทษที่ได้ขอรับการสงเคราะห์จากสมาคมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้อุปถัมภ์ ซึ่งผู้อุปถัมภ์จะต้องทำงานให้ผู้อยู่ในอุปการะทำ คอยดูแลทุกข์สุขให้กำลังใจและรายงานผลต่อคณะกรรมการขององค์การทราบความเป็นไป ส่วนค่าใช้จ่ายในการสงเคราะห์ในขั้นแรกนั้นอาจใช้เงินของผู้พ้นโทษเองซึ่งได้รับจากการทำงานในเรือนจำ หากไม่มีหรือไม่เพียงพอก็อาจขอความช่วยเหลือจากท้องถิ่น บิดา มารดา ญาติ พี่น้องของผู้พ้นโทษ คณะกรรมการประจำอำเภอหรือคณะกรรมการกลางของสมาคม ต่อมาเมื่อมีการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษแบบบังคับสำหรับผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยอย่างมีเงื่อนไข โดยมีสำนักงานคุมประพฤติและติดตามสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ รับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติและติดตามผล ส่วนการสงเคราะห์ในด้านที่พักอาศัยชั่วคราว การจัดหางานให้ทำ และการให้คำแนะนำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำนักงานคุมประพฤติและติดตามสงเคราะห์ผู้พ้นโทษจะประสานงานกับองค์กรเอกชนให้รับไปดำเนินการโดยรัฐบาลให้เงินช่วยเหลือครั้งหนึ่งและเอกชนออกสมทบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าในปัจจุบัน องค์การเอกชนมีบทบาทในการสงเคราะห์ผู้ต้องโทษอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับจากรัฐว่า มีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขผู้กระทำผิด กล่าวคือ ปัจจุบันมีสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครต่างๆ ทั่วประเทศอังกฤษ

แคว้นเวลล์ สกอตแลนด์ และไอร์แลนด์เหนือ จำนวน 267 องค์กร รวมตัวกันจัดตั้งให้มีการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษขึ้น โดยมีองค์การสงเคราะห์ผู้ได้รับการปลดปล่อยแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์ (National association for the care and resettlement of offenders) หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า NACRO เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและประสานงานระหว่างองค์กรสมาชิกต่างๆ ในการจัดการสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1.1 ให้ที่พักอาศัยชั่วคราว โดยการจัดตั้งบ้านกึ่งวิถี (Half-way house) หรือบ้านพักชั่วคราว เพื่อให้ที่พักพิงแก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปลดปล่อยอย่างมีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไข

1.2 การกระตุ้นให้ผู้พ้นโทษออกหางานทำ ในกรณีที่ไม่สามารถหาเองได้ จะมีการประสานงานกับกรมแรงงาน สำนักงานจัดหางานของรัฐ องค์การสังคมสงเคราะห์เอกชนในการจัดหางานให้แก่ผู้ต้องโทษ

1.3 ให้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มแก่ผู้พ้นโทษที่ขาดแคลน

1.4 ให้บริการทางด้านสุขภาพเพื่อรักษาพยาบาลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

1.5 ให้คำแนะนำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาในการประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

1.6 ให้การศึกษาต่อในระดับสูง และการฝึกอาชีพ

นอกจากนั้น ยังให้การสงเคราะห์ครอบคลุมถึงครอบครัวผู้ต้องโทษและผู้พ้นโทษอีกด้วย เช่น จัดหาที่พักอาศัยให้กับครอบครัวผู้ต้องโทษที่ไม่มีที่อยู่อาศัยได้อยู่จนกว่าจะมีรายได้พอที่จะขยับขยายไปหาที่อยู่ใหม่ หรือจนกว่าหัวหน้าครอบครัวจะพ้นโทษ จัดศูนย์สำหรับภริยาผู้ต้องขังได้มาพบปะกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามสมควร และมีการดำเนินการฝึกอบรมพนักงานอาสาสมัครเพื่อทำหน้าที่คุมประพฤติผู้ที่ได้รับการรอลงอาญาในชั้นศาล และผู้ที่รับการปล่อยเนื่องจากการพักโทษ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐ และเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมทางหนึ่ง

2. การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกานำเอาวิธีการปลดปล่อยผู้ต้องโทษให้เป็นอิสระก่อนครบกำหนดมาใช้อย่างกว้างขวาง คือ มีการพิจารณาพักโทษแก่ผู้ต้องขังมากกว่าร้อยละ 60 ของผู้ต้องขังทั้งหมดที่ได้รับการปล่อยตัว โดยเชื่อว่าการปล่อยผู้ต้องขังด้วยวิธีการพักการลงโทษนี้ ผู้ต้องขังจะได้รับการปลดปล่อยโดยมีเงื่อนไขให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (Supervision) ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้ได้รับการปล่อยเหล่านี้ได้มีโอกาสปรับตัวเข้ากับสังคม ครอบครัว และประกอบอาชีพต่อไปได้ภายใต้การเอาใจใส่ดูแลของพนักงานคุมประพฤติ (Parole officer) จึงอาจกล่าวได้ว่า การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษหรือการสงเคราะห์หลังปล่อยในสหรัฐอเมริกา มีลักษณะเป็นการสงเคราะห์แบบบังคับ ในการควบคุมดูแลให้ผู้ได้รับการปลดปล่อยนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ยังเป็นการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ที่พักอาศัย การเงินประกอบอาชีพ การติดต่อครอบครัว ตลอดจนการรักษาพยาบาลทางด้านร่างกายและจิตใจ

3 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศญี่ปุ่น

การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศญี่ปุ่นเริ่มขึ้นโดยองค์การเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยในช่วงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ปรากฏว่ามีผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระฆ่าตัวตายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม จึงมีผู้ใจบุญก่อตั้งมูลนิธิขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1888 เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย จัดหางานให้ผู้พ้นโทษทำ และให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยการดำเนินงานได้ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ และพัฒนามาอยู่ในรูปแบบของการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษโดยบ้านกึ่งวิถี และสถานสงเคราะห์ฟื้นฟู ในปัจจุบัน ต่อมาในปี ค.ศ.1980 ญี่ปุ่นได้

พัฒนาปรับปรุงการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม โดยแนวคิดการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน คือมีการคุมประพฤติในชั้นศาล (Probation) แก่ผู้กระทำผิดในคดีเล็กน้อย และการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ก่อนครบกำหนดตามคำพิพากษาของศาล โดยรัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานสงเคราะห์และติดตามผล โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติและผู้พักโทษโดยการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับครอบครัวและสังคม ควบคุมดูแลผู้ถูกคุมประพฤติ และผู้ที่ได้รับการพักโทษให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด ให้ความช่วยเหลือในด้านสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องอุปโภค บริโภค เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การรักษาพยาบาลทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ค่าพาหนะในการเดินทางกลับภูมิลำเนาและการให้คำแนะนำปรึกษาในการแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ส่วนผู้พ้นโทษที่ได้รับการปลดปล่อย โดยปราศจากเงื่อนไขหรือการคุมประพฤติ เช่น ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ และผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยเมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษานั้น เป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นกลับคืนเข้าสู่สังคม ใช้ชีวิตโดยปกติดังเช่นบุคคลทั่วไป เพื่อป้องกันมิให้บุคคลเหล่านั้นหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (The law for after care of discharged offenders) ขึ้นโดยบังคับใช้เมื่อ ค.ศ.1950 โดยกำหนดให้สำนักงานคุมประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบในการสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำและทัณฑสถานมาแล้วเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับการปลดปล่อย และเป็นอำนาจของผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติในการที่จะพิจารณาคัดเลือกผู้พ้นโทษที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับความช่วยเหลือโดยจัดให้มีบริการต่างๆ ดังนี้คือ

1. ให้ที่พักอาศัยชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษที่ไม่มีที่พักพิง โดยอยู่ในรูปของบริการบ้านกึ่งวิถี
2. ให้บริการด้านอาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค
3. ให้คำแนะนำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ
4. ให้ความช่วยเหลือในการเดินทางกลับภูมิลำเนา
5. ให้เงินทุนในการประกอบอาชีพ

สรุปได้ว่า การสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศนั้น รัฐและหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนเพื่อการปรับเปลี่ยนพัฒนาผู้กระทำผิดให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับสังคมภายนอกได้ ไม่ว่าจะเป็นการจะเป็นการให้สิทธิในการพักโทษเพื่อไปใช้ชีวิตกับครอบครัวและการลดโทษ อีกทั้งการสนับสนุนจากภาคเอกชนในการฝึกอาชีพและการให้งานทำ ในโรงงานต่าง ๆ ตามความถนัดและความเหมาะสมกับงาน อีกทั้งการจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ในการดูแลและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างโอกาสให้กับผู้พ้นโทษได้กลับตัวและอาศัยอยู่กับสังคมได้อย่างมีความสุข

การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศไทย

การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศไทยได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีการตราพระราชบัญญัติตัดสินคนจรจัดและคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ. 127 ขึ้น โดยมีการส่งตัวบุคคลที่ตรงตามพระราชบัญญัตินั้นไปอยู่ตามหัวเมือง โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้ควบคุมดูแลความประพฤติ ชีวิตความเป็นอยู่และจัดที่ดินให้บุคคลเหล่านั้นได้ทำกิน ซึ่งวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง มีที่ดินทำกิน จะได้ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์. 2512: 60) แต่พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้พ้นโทษผู้พักการลงโทษ 2497 ให้อยู่ประมาณ 1- 2 ปี ก็ถูกยกเลิก นอกจากนั้นยังมีกฎหมายที่กีดกันด้านการทำงาน

ของผู้พ้นโทษ เช่น การกำหนดคุณสมบัติข้าราชการพลเรือน ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ร.บ. หมายความ กฎหมายลักษณะการปกครองท้องถิ่น และวิชาชีพเวชกรรม แพทย์สภา ได้กำหนดไม่รับผู้เคยรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา

เมื่อปี พ.ศ. 2483 ได้มีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งครอบคลุมถึงการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษด้วย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสงเคราะห์หลังปล่อย บริจาคจำนวน 10,000 บาท แก่กรมราชทัณฑ์ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ โดยมีการจัดตั้งเป็นมูลนิธิพิบูลสงครามขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 แต่เนื่องจากมูลนิธิดังกล่าว มีเงินทุนสำหรับดำเนินการเพียง 10,000 บาท การสงเคราะห์ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษจึงไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งในปัจจุบันมีผู้ต้องขังจำนวนมาก ทำให้การให้การสงเคราะห์เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการขอรับการสงเคราะห์นั้น

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2517 ได้มีการปรับปรุงการดำเนินงานของมูลนิธิดังกล่าว โดยกรมราชทัณฑ์ได้ปรับปรุงอาคารทัณฑสถานหญิงเดิม ซึ่งอยู่หน้าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เป็นสำนักงานที่จะให้ความสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ ใช้ชื่อว่า “ บ้านสวัสดิ ” เพื่อให้บริการแก่ผู้พ้นโทษที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ โดยได้รับความร่วมมือกับผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินจัดซื้อเครื่องใช้สำนักงาน เริ่มเปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม 2517 เป็นต้นมา โดยให้บริการดังนี้

1. ให้ที่อยู่อาศัยชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษ
2. จัดอาหารให้ 2 มื้อ ขณะพักในบ้านดังกล่าว
3. ติดต่อจัดหางานให้ทำ
4. จัดส่งกลับภูมิลำเนาเดิม โดยจ่ายค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยงในรายที่เดือดร้อนและผู้ไม่อยู่ในข่ายที่ทางเรือนจำจะจ่ายให้ได้ ให้ทุนประกอบอาชีพตามความจำเป็น
5. ให้การสงเคราะห์ในเรื่องอื่นๆ อาทิ การให้คำปรึกษาแนะนำและการส่งตัวไปรับการรักษายาบาลเมื่อเจ็บป่วย

กฎสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกกีดรอนเสรีภาพ กฎข้อ 79 และ 80 (United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived for their Liberty)

องค์การสหประชาชาติ ได้ออกกฎว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกกีดรอนเสรีภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived for their Liberty) เกี่ยวกับการกลับคืนสู่สังคมของเยาวชนไว้ในกฎข้อ 79 และ 80 ดังนี้ (The Correction Bureau, The Ministry of Justice of Japan, 1990, p. 258)

ข้อ 79 เด็กและเยาวชนทุกคนควรได้รับประโยชน์จากการเตรียมการที่มุ่งให้ความช่วยเหลือในการกลับคืนสู่สังคม การดำเนินชีวิตในครอบครัว การเข้ารับการศึกษา หรือการทำงานภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัว วิธีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ รวมถึงการปล่อยก่อนกำหนดตลอดจนหลักสูตรพิเศษต่าง ๆ ซึ่งควรจัดทำขึ้นเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ข้อ 80 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจควรจัดบริการต่าง ๆ เพื่อประกันว่าสามารถให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนในการพัฒนาตนเองเพื่อกลับคืนสู่สังคมและเพื่อเป็นการขจัดอคติซึ่งเป็นการต่อต้านเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ขอบเขตการให้บริการในด้านต่าง ๆ ควรจะประกันว่ามีความเป็นไปได้ว่าเด็กและเยาวชนจะได้รับการจัดหาสถานที่อยู่อาศัยที่มีความเหมาะสม มีการจัดจ้างมีเครื่องนุ่งห่มและ

มีวิธีการที่เหมาะสมกับการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมได้โดยง่าย และประสบผลสำเร็จโดยที่ตัวแทนของหน่วยงานที่ให้บริการในลักษณะเช่นนี้ควรจะได้นำคำปรึกษาและควรเข้าไปพบเด็กและเยาวชนในขณะที่ยังถูกฝึกอบรมอยู่ด้วยจุดประสงค์เพื่อจะช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนในการพัฒนากลับคืนสู่ชุมชนต่อไป

การสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

2.2.3 แนวคิดการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย (สุดจิต เชนนพกาญจน์, 2545, น. 2 – 5)

การเตรียมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยหรือการเตรียมการปลดปล่อย (Pre-release) หรือการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่จะได้รับการปลดปล่อยจากสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้สามารถปรับตัวและจิตใจและความพร้อมในการกลับคืนสู่ครอบครัว สังคมและการดำเนินชีวิตอย่างปกติ มีการศึกษา มีการประกอบอาชีพอย่างสุจริต สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ซึ่งเป็นมาตรการคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด การหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการต่อจากการบำบัด แก่ไข ฟันฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ แม้ว่าในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในปัจจุบันจะได้มีแนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน โดยการบำบัด แก่ไข ฟันฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนเหล่านี้ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีแล้วก็ตาม แต่ก่อนได้รับการปลดปล่อยเด็กและเยาวชนมักมีปัญหาส่วนตัวและจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมภายนอก การที่ต้องถูกแยกออกจากครอบครัวและสังคม การต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมาเป็นเวลานานจะทำให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดประสบปัญหาในการปรับตัวทั้งทางร่างกาย จิตใจ การปรับสภาพชีวิตในการกลับคืนสู่สังคม ดังนั้น จึงควรมีสถานเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยขึ้น และมีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยเกิดขึ้นภายใต้แนวความคิดที่สำคัญ ๆ 3 ประการ ดังนี้

1. ปรัชญาการบำบัด แก่ไข ฟันฟู (Rehabilitation)

ในสมัยโบราณการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อการลงโทษ การแยกเด็กและเยาวชนออกจากสังคมเพื่อมิให้มีโอกาสกลับไปกระทำความผิดอีก ต่อมาแนวความคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในตอนต้นศตวรรษ ที่ 19 มีการตื่นตัวทางด้านมนุษยธรรมมีการนำความรู้ทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยามาใช้ในการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งพบว่าสาเหตุเกิดจากทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ดังนั้นการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงควรเป็นการแก้ไขฟันฟูเพื่อปรับปรุงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการจัดหาวิธีการหรือมาตรการในการแก้ไขฟันฟูให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนและการกระทำผิดเนื่องจากได้เห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าการแยกเด็กและเยาวชนออกจากสังคมและการลงโทษเด็กและเยาวชนเพียงวิธีเดียวไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ แต่ในทางกลับกันกับทำให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยและพฤติกรรมที่เลวลงยิ่งขึ้น ดังนั้น ปรัชญาการลงโทษจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นการแก้ไข ฟันฟูเด็กและเยาวชนที่มุ่งหมายให้การบำบัด แก่ไข ฟันฟูเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม และการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้น จึงเกิดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระหว่างฝึกอบรมและภายหลังปล่อยขึ้น เช่น การฝึกอาชีพ การศึกษาทางด้านวิชาสามัญ ด้านจริยธรรม การบำบัดรักษาทางการแพทย์

จิตวิทยา และการสังคมสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ตลอดจนการเตรียมการก่อนปล่อย การเตรียมการก่อนปล่อยจึงเป็นวิธีการหรือมาตรการหนึ่งในการบำบัด แก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

นักอาชญาวิทยามีความเห็นว่าการเตรียมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยเป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่ยุ้งยากและสำคัญที่สุด ผลแห่งการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ดีแล้วนั้นอาจจะล้มเหลวได้ หากขาดการตระเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชนก่อนปลดปล่อยที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากในระหว่างที่เด็กและเยาวชนรับการฝึกอบรม เด็กและเยาวชนย่อมไม่ทราบถึงความเป็นไป หรือความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก เมื่อได้รับการปลดปล่อยมักจะประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับตัว การปรับสภาพจิตใจ การปรับสภาพชีวิตที่เป็นอิสระได้ จึงทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งในจิตใจและหากต้องประสบปัญหาภายหลังปล่อยในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม โดยเฉพาะการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ถ้าหากว่าไม่ได้รับการแก้ไขและป้องกันปัญหาเหล่านี้เสียแต่เบื้องต้น อาจจะทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ต้องหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำหรือประกอบอาชญากรรมได้อีก

นอกจากนี้ จากกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่งในส่วนของการบันทึกเพิ่มเติม) ระบุว่า “ไม่ควรละเลยต่อการให้ความสำคัญในการดูแลเอาใจใส่แก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแบบปิด รวมทั้งกฎนี้ได้เพิ่มความจำเป็นของการจัดสร้างเครือข่ายของการอบรมแบบกึ่งสถานฝึกอบรมแบบปิด (หรือ คือ สถานเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยขึ้น) การเน้นความจำเป็นในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่หลากหลายให้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะกลับคืนสู่ชุมชน โดยจัดให้มีการแนะแนวตลอดจนการให้ความช่วยเหลือที่เป็นก้าวสำคัญของการกลับคืนสู่สังคมได้สำเร็จ” (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2539, น. 139) และจากกฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกตรึงโดยสหประชาชาติในส่วนของการกลับคืนสู่ชุมชน ข้อ 79 และ 80 ระบุว่า “เด็กและเยาวชนทุกคนควรได้รับประโยชน์จากการจัดเตรียมให้ความช่วยเหลือในการกลับคืนสู่สังคม การดำเนินชีวิตในครอบครัว การเข้ารับการศึกษาหรือการทำงานภายหลังจากการได้รับการปล่อยตัว วิธีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการเตรียมการก่อนปล่อยหลักสูตรพิเศษต่าง ๆ ซึ่งควรจัดทำขึ้นเป็นขั้นตอนสุดท้าย” (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2539, น. 171)

“เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจควรจัดบริการต่าง ๆ เพื่อประกันว่าสามารถให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนในการพัฒนาตนเองเพื่อกลับคืนสู่สังคมและเพื่อเป็นการขจัดอคติ ซึ่งเป็นการต่อต้านเด็กและเยาวชนเหล่านี้ ขอบเขตของการให้บริการในด้านต่าง ๆ ควรจะประกันว่ามีความเป็นไปได้ว่าเด็กและเยาวชนจะได้รับการจัดหาสถานที่อยู่อาศัยที่มีความเหมาะสม มีการจ้างงาน มีเครื่องนุ่งห่ม และมีวิธีการที่เหมาะสมกับการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนในสังคมได้โดยง่ายและประสบผลสำเร็จ โดยที่ตัวแทนของหน่วยงานที่ให้บริการในลักษณะเช่นนี้นี้ควรจะให้คำปรึกษาและควรเข้าไปพบเด็กและเยาวชนในขณะที่ยังถูกควบคุมตัวด้วยจุดประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนในการพัฒนาการกลับคืนสู่ชุมชนต่อไป” (ศาลเยาวชนและครอบครัว, 2539, น. 171)

2. การป้องกันสังคมจากการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนตลอดจนอาชญากรรม

จากสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยจะมีสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเพิ่มขึ้นทุกปี (Recidivism) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ เพราะในขณะที่รับการฝึกอบรมจะถูกกีดกันออกจากสังคมไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง เด็กและเยาวชนจะได้รับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ต่างไปจากสังคมภายนอก การถูกจำกัดอิสรภาพ เสรีภาพทางด้านร่างกายและจิตใจทำให้เด็กและเยาวชนที่รับการฝึกอบรมต้องสูญเสียลักษณะทางธรรมชาติหลายประการ เช่น ต้องถูกตัดขาดจากครอบครัว

ขาดความอบอุ่น ขาดการติดต่อพบปะสังสรรค์กับบุคคลวัยเดียวกันและบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป ขาดชีวิตในการเป็นนักเรียน นักศึกษาหรือขาดชีวิตในการทำงาน เมื่อได้รับการปลดปล่อยออกมาจึงประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตปกติในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมาก ประกอบกับประสบการณ์ที่ได้รับในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนมีการเรียนรู้เลียนแบบที่ไม่ดี เกิดทัศนคติที่ไม่ดี เกิดความขมขื่น ขิงขัย อับอายเกรงว่าสังคมจะไม่ยอมรับ กลัวว่าจะเป็นที่ถูกเหยียดหยามจากสังคมและคนทั่วไปและอาจประสบปัญหาในครอบครัว เช่น ครอบครัวแตกแยก มีปัญหาสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว ไม่มีผู้อุปการะ มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ตลอดจนไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนต่อ ไม่มีงานทำ ไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ฯลฯ

หากปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละคนได้รับการสนใจ เอาใจใส่แก้ไขปัญหาย่อยแต่ต้น โดยการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กและเยาวชนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาคำสั่งความต้องการของเด็กและเยาวชนได้รับการตอบสนอง โดยมีสถานเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยหรือหน่วยงานเฉพาะทำหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือ ขจัดปัดเป่าปัญหาให้กับเด็กและเยาวชนก่อนได้รับการปลดปล่อยให้มีความพร้อมที่จะออกไปสู่สังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น เด็กและเยาวชนย่อมไม่หวนกลับไปสู่วัฏจักรของการกระทำผิดซ้ำหรือประกอบอาชญากรรมอีก ซึ่ง Gunther Kaiser เรียกว่าเป็นป้องกันในส่วนปลายหรือในส่วนสุดท้ายหรือการป้องกันตรงปลายเหตุ คือ เป็นการป้องกันอาชญากรรมในส่วนปลาย ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำอีก (Criminology : Crime Prevention and Recent Trend in Panel Policy Resource Material Series, no. 18 Fucha, Japan : UNAFEI, 1980, p. 64 – 65)

3. การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แนวความคิดเกี่ยวกับการเตรียมการปลดปล่อยหรือการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยเกิดขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นการเตรียมให้เด็กและเยาวชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และเพื่อความสงบสุข ความเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและสังคมโดยทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ ตามข้อเท็จจริงหรือตามความเป็นจริงเกี่ยวกับปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่ต้องยอมรับกันก็คือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มิได้ใช้ชีวิตตลอดชีวิตของเขาอยู่ในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน หากแต่จะอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อันจำกัด และในวันใดวันหนึ่งในอนาคตเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะต้องกลับสู่ครอบครัว ชุมชนและสังคมต่อไป และมาใช้ชีวิตร่วมกันคนอื่น ๆ ในครอบครัว ชุมชนและสังคม ดังนั้นการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงควรเป็นกระบวนการเปลี่ยนอย่างมีแผน เพื่อให้เด็กและเยาวชนปรับตัวเองให้ได้เยี่ยงคนปกติทั่วไปและสำหรับเด็กและเยาวชนที่กำลังจะได้รับการปลดปล่อย ควรจัดให้มีหน่วยงาน หรือสถานที่สำหรับการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย และควรมีกระบวนการหรือวิธีการที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เตรียมตัวและปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในการเตรียมการปลดปล่อยหรือการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย ดังนั้น จึงควรมีการเตรียมแผนการให้กับเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย (Preparation of prerelease program) และการให้บริการด้านการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย (After care services) แก่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยอย่างจริงจัง รวมทั้ง การติดตามผลและประเมินผลภายหลังปล่อย (Follow-up and evaluation) อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

แนวคิดการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องถูกส่งตัวไปรับการฝึกและอบรมอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการตัดอิสระภาพซึ่งเด็กและเยาวชนจะถูกตัดออกจากครอบครัว

ชุมชน สังคมปกติไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวจะยาวนานเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของลักษณะความผิดที่ได้กระทำ ระหว่างที่เด็กและเยาวชนรับการฝึกและอบรมอยู่นั้นสภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้รับการปลดปล่อยย่อมไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว ชุมชน สังคมได้ในระยะแรก รวมทั้ง เด็กและเยาวชนเหล่านี้บางรายอาจจะมีปัญหา เช่น มีปัญหาครอบครัว ขาดความเอาใจใส่ ขาดความรักความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยก ไม่สามารถเข้ากับบิดามารดา บิดามารดาเลี้ยงได้ หรือกำพร้า ไร้ญาติขาดที่พึ่ง ตลอดจนเมื่อเด็กและเยาวชนกลับเข้าไปอยู่ในชุมชนสังคมดั้งเดิมแล้วอาจจะประสบปัญหามากมาย เช่น ชุมชน สังคมไม่ยอมรับถูกประทับมลทิน (Stigmatization) “ว่าเป็นเด็กเลวหรือเด็กเกเร หรือเด็กเคยถูกจับต้องฝึกอบรม” ไม่มีงานทำ ไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนต่อเพราะฐานะยากจน ไม่มีทุน หรือไม่สามารถหาที่ศึกษาเล่าเรียนได้เพราะสถานศึกษาไม่ยอมรับหรือเรียนไม่ทันเพื่อน ขาดที่พึ่งพิง ภูมิความรู้ทางด้านวิชาชีพทำให้ไม่มีงานทำ ทำงานทำไม่ได้ไม่มีทุนประกอบอาชีพ ขาดผู้ประกอบการเลี้ยงดู หรือไม่มีหลักแหล่งพอที่จะพักอาศัยต้องเที่ยวเตร่เตรเร่ร่อนอยู่ในที่ต่าง ๆ หรือสภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสมอยู่ในแหล่งอบายมุข เช่น แหล่งยาเสพติด แหล่งมั่วสุมเล่นการพนัน สถานเริงรมย์ แหล่งมึนเมา หรือประพฤติดนเสียหยาจ จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวหากไม่ได้รับการป้องกันติดตาม สอดส่อง ดูแลแก้ไขปัญหาละเลยและสงเคราะห์ช่วยเหลือแล้วเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะต้องหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีก (Recidivism) ด้วยเหตุนี้ นานาอารยประเทศต่างตระหนักดีถึงภัยอันตรายของการกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น จึงได้ให้ความสำคัญกับการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย การป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ตลอดจนการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาภายหลังปล่อยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำได้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรพล พูลน้อย (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 4 และแนวทางพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยโครงสร้างทางสังคมและกระบวนการทางสังคม ปัจจัยเกี่ยวกับความผิดครั้งแรกกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดเขต 4 คือ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้ต้องขังชาย ในเขตเรือนจำจังหวัดเขต 4 เป็นผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 181 คน ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของKrejcie and Morgan ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ และค่าไคสแควร์ ผลการศึกษา พบว่า 1. ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-40 ปี นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาระดับประถมศึกษา มีความรักความเข้าใจกันดีกับสมาชิกครอบครัว ลักษณะเขตที่อยู่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้อยู่ในระดับปานกลาง กระทำผิดครั้งแรกเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี มีเพื่อนสนิทระหว่างต้องโทษ ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับจากสังคม 2. ปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยโครงสร้างทางสังคมและกระบวนการทางสังคม เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับความผิดครั้งแรกมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ควรมีผู้เชี่ยวชาญ ในด้านจิตวิทยา อาชญาวิทยา สังคมสงเคราะห์ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและการศึกษา ให้การการศึกษาและความรู้ต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้ผู้พ้นโทษการกระทำผิดซ้ำ

วรสุดา พานิชย์พิศาล (2543 : 187-195) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้ต้องขังหญิง ทักษะงานหญิงเชิงใหม่ มีวัตถุประสงค์ใน

การศึกษาคือ 1. เพื่อศึกษาระบบการจัดบริการด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย 2. ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย 3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการให้การสงเคราะห์หลังปล่อย 4. เพื่อแสวงหาแนวทางปรับปรุงและความเป็นไปได้ในการจัดบริการการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่ผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพ ทำการศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เจ้าหน้าที่จำนวน 66 คน และผู้ต้องขังจำนวน 215 คน ใช้แบบสอบถามลักษณะปลายปิดและปลายเปิด จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นหญิง อายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 21-30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอายุราชการต่ำกว่า 5 ปี การจัดบริการของทัณฑสถาน การศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่ทั้งสองระดับมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือด้านการจัดบริการการสงเคราะห์หลังปล่อยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ความรู้และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ต่อการสงเคราะห์หลังปล่อย เจ้าหน้าที่มีความรู้ในการสงเคราะห์หลังปล่อยในระดับมาก เจ้าหน้าที่มีความเห็นว่าการจัดบริการสงเคราะห์หลังปล่อยมีความจำเป็นต่อผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวผู้ต้องขังมีความต้องการบริการนั้น ๆ และยังเห็นว่าควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดบริการ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการสงเคราะห์หลังปล่อย เจ้าหน้าที่ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าการไม่มีกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษและทัศนคติทางลบของสังคมเกี่ยวกับผู้ที่เคยต้องโทษเป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือผู้ที่จะได้รับการปล่อยตัว และการขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการสงเคราะห์หลังปล่อย ส่วนผู้ต้องขัง แบ่งเป็นผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไข ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ก่อนต้องโทษมีอาชีพรับจ้าง รายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ต้องโทษคดียาเสพติดและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ สาเหตุของการกระทำผิดเพราะมีความยากจน ส่วนใหญ่กระทำผิดในครั้งแรก ปัญหาและความต้องการการสงเคราะห์หลังปล่อย ก่อนต้องโทษ พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว ขณะต้องโทษผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจากบิดามารดาและญาติพี่น้องโดยส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาครอบครัว ขณะต้องโทษ แต่สำหรับครอบครัวของผู้มีปัญหาละเอียดส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการเงินในการส่งเสีย ขณะต้องโทษ ผู้ต้องขังมีความรู้สึกสำนึกผิด ยังไม่ได้วางแผนในการดำเนินชีวิต ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เลือกปรึกษาและขอคำแนะนำจากญาติพี่น้อง มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการปล่อยตัว หลังพ้นโทษผู้ต้องขังคาดว่าจะไปประกอบอาชีพเดิม และเมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้วจะไปพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ทัศนคติของผู้ต้องขังต่อการสงเคราะห์หลังปล่อย ความต้องการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้ต้องขังทั้งสองประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ ผู้ต้องขังที่ปล่อยแบบไม่มีเงื่อนไข ขอรับบริการด้านที่พักชั่วคราว ทุนประกอบอาชีพ และค่าปรึกษาแนะนำ เป็น 3 ลำดับแรก ส่วนผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไขเงื่อนไขนั้น ขอรับบริการ 3 ลำดับ คือ ด้านที่พักชั่วคราว ค่าปรึกษาแนะนำ และทุนประกอบอาชีพ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าหน่วยงานเอกชนอื่นใดในการให้ความช่วยเหลือจึงไม่ได้ขอรับบริการ

สมชาย วิมานศักดิ์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางก่อนและหลังการปลดปล่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้ต้องขังทั้งก่อนและหลังการปลดปล่อย รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางที่เหลือโทษจำคุกระหว่าง 6 เดือนถึง 1 ปี จำนวน 150 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย Chi-Square การทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและน่าสนใจคือก่อนการปลดปล่อย ผู้ต้องขังมีความต้องการมากในเรื่อง รับรองความประพฤติ และการทำงานภายนอกทัณฑสถาน เงินทุนประกอบอาชีพ การทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับความต้องการ

ก่อนการปลดปล่อย อายุ ระยะเวลาในการรับโทษมาแล้วและลำดับชั้น มีความสัมพันธ์กับความต้องการหลังการปลดปล่อย ส่วนระดับการศึกษาก่อนต้องโทษและรายได้รวมของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทั้งก่อนและหลังการปลดปล่อย

กริชทอง อันจันทร์ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครก่อนและหลังการปลดปล่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความต้องการต้องการของผู้ต้องขังทั้งก่อนและหลังการปลดปล่อย รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ต้องขังผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครที่เหลือโทษจำคุกระหว่าง 6 เดือนถึง 1 ปี จำนวน 198 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย Chi-Square การทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาที่รับโทษมาแล้วและลำดับชั้น มีความสัมพันธ์กับความต้องการหลังการปลดปล่อย ส่วนอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษาก่อนการต้องโทษและรายได้รวมของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทั้งก่อนและหลังการปลดปล่อย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการวิจัยนี้มีการรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด และรูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยข้อมูลได้รับจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อย ได้จากการรวบรวมวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิในการวิจัยนี้ได้จากการสำรวจ (Survey) โดยวิธีการสัมภาษณ์ประชากร 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยในช่วงวันที่ 5 – 12 มีนาคม 2561 โดยใช้แบบสัมภาษณ์

3.1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- (1) ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดให้ผู้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในกระบวนการยุติธรรม รุ่นที่ 3 ทั้งหมด จำนวน 30 คน เป็นตัวแทนของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม
- (2) นักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านสงเคราะห์หลังปล่อยจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 คน

3.1.2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดในรูปแบบรายบุคคลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน

อนึ่ง ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมนี้ได้ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ (Pretest) กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในกระบวนการยุติธรรม รุ่นที่ 3 จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสัมภาษณ์ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย ตามเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยพิจารณาจากค่า Cronbach's Alpha (รายละเอียดดังตารางที่ 3.1) จากนั้นจึงทำการปรับปรุงแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.1 ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรจากการทดสอบแบบสัมภาษณ์

ข้อคำถาม	α
1. การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ	0.787
2. การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น	0.826
3. การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยควรตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและผู้ได้รับการสงเคราะห์	0.803
4. ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้	0.855
5. รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา	0.822
ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยในภาพรวม	0.849

(2) แบบสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย
ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบในการสงเคราะห์หลังปล่อยแบบรายบุคคลของกรมพินิจ
และคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ดำเนินการในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและ
คุ้มครองเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การพรรณนาความร่วมกับค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ร้อยละ และตาราง ทั้งนี้ในส่วนของการวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีทั้งหมด 5 ข้อ มีคำตอบให้เลือก 3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด และไม่ทราบ โดยมีวิธีให้คะแนน คือ ตอบถูกให้ 2 คะแนน ตอบผิด และไม่ทราบ ให้ 0 คะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาจัดแบ่งระดับความรู้ออกเป็นกลุ่มคะแนนระดับต่ำ ปานกลาง และสูง โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่แบบจัดกลุ่มเพื่อคำนวณหาอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{จำนวนคะแนนในแต่ละชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (10-0) / 3 \\ &= 3.33\end{aligned}$$

จากการคำนวณสามารถแบ่งเกณฑ์ช่วงชั้นในการวัดระดับความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ระดับความรู้ต่ำ} &= 0.00 - 3.33 \text{ คะแนน} \\ \text{ระดับความรู้ปานกลาง} &= 3.34 - 6.67 \text{ คะแนน} \\ \text{ระดับความรู้สูง} &= 6.68 - 10.00 \text{ คะแนน}\end{aligned}$$

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้รับจากการค้นคว้าเอกสาร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยคัดเลือก และจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็นรายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 3 อุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษารั้ครั้งนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และ นักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม จำนวนทั้งสิ้น 30 คน (ตารางที่ 4.1) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.70 มีอายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 26.70 และช่วงอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ร้อยละ 13.30 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 38.53 ปี ทั้งนี้ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 76.70 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 80.00 โดยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในหน่วยงานที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงยุติธรรม แต่มีตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ร้อยละ 60.00 มีระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 11.63 ปี และส่วนใหญ่ไม่ได้ทำหน้าที่/ไม่เคยทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย ร้อยละ 90.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

ปัจจัยส่วนบุคคล	คน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	13	43.30
หญิง	17	56.70
รวม	30	100.00
อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	4	13.30
31 – 40 ปี	16	53.30
41 – 50 ปี	8	26.70
มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	2	6.70
รวม	30	100.00
อายุเฉลี่ย 38.53 ปี		
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	6	20.00
ปริญญาโท	23	76.70
ปริญญาเอก	1	3.30
รวม	30	100.00
อาชีพ		
รับราชการ	24	80.00
นายความ	4	13.30
นักศึกษา	2	6.70
รวม	30	100.00
หน่วยงานที่สังกัด		
เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม	12	40.00
เป็นหน่วยงานที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงยุติธรรม	18	60.00
รวม	30	100.00
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน		
น้อยกว่า 10 ปี		
10 – 15 ปี	12	40.00
16 – 20 ปี	10	33.40
มากกว่า 20 ปี	4	13.30
รวม	4	13.30
ระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 11.63 ปี	30	100.00
การทำงานที่/เคยทำงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย		
ทำงานที่/เคยทำงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย	3	10.00
ไม่ได้ทำงานที่/ไม่เคยทำงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย	27	90.00
รวม	30	100.00

ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ใช้แบบสอบถามวัดความรู้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวัดมีจำนวน 5 ข้อ มีคำตอบให้เลือก 3 ข้อ ได้แก่ ถูก ผิด และไม่ทราบ หากตอบ “ถูก” ให้ 2 คะแนน และถ้าตอบ “ผิด หรือ ไม่ทราบ” ให้ 0 คะแนน ปรากฏผลของการศึกษา ดังนี้

คะแนนต่ำสุด (Min)	0.00 คะแนน
คะแนนสูงสุด (Max)	10.00 คะแนน
คะแนนเฉลี่ย (Mean)	7.47 คะแนน
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	3.01 คะแนน

คะแนนที่ได้นำมาจัดกลุ่มระดับความรู้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ระดับความรู้ต่ำ ระดับความรู้ปานกลาง และระดับความรู้สูง โดยใช้เกณฑ์ช่วงชั้นในการวัดระดับความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย ซึ่งจากการศึกษา (ตารางที่ 4.2) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยในระดับสูง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง จำนวน 6 คน ร้อยละ 20.00 และระดับต่ำ จำนวน 3 ร้อยละ 10.00 ซึ่งสอดคล้องกับคะแนนความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยเฉลี่ย 7.47 ซึ่งเป็นคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.2 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย

ระดับความรู้	คน	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่ำ (0.00 – 3.33 คะแนน)	3	10.00
ระดับความรู้ปานกลาง (มากกว่า 3.34 – 6.67 คะแนน)	6	20.00
ระดับความรู้สูง (มากกว่า 6.68 – 10.00 คะแนน)	21	70.00
รวม	30	100.00

จากผลการศึกษา พบว่า ข้อความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อความรู้ที่ว่า “การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ” และข้อความรู้ที่ว่า “การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยควรตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและผู้ได้รับการสงเคราะห์” โดยกลุ่มตัวอย่างตอบข้อความรู้ทั้งสองข้อนี้ได้ถูกต้องในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 86.70 รองลงมาคือ ข้อความรู้ที่ว่า “การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น” และข้อความรู้ที่ว่า “ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้” ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากัน ร้อยละ 76.70 และข้อความรู้ที่ว่า “รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา” ร้อยละ 46.70

ส่วนของข้อความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด คือ ข้อความรู้ที่ว่า “รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา” คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาคือ ข้อความรู้ที่ว่า “การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น” ร้อยละ 6.60 ส่วนข้อความรู้อื่นๆ กลุ่มตัวอย่างตอบผิดในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 3.30

ทั้งนี้ สำหรับข้อความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบมากที่สุด คือ ข้อความรู้ที่ว่า “ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้” และข้อความรู้ที่ว่า “รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา” ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 20.00 รองลงมาคือ ข้อความรู้ที่ว่า “การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น” ร้อยละ 16.70 ส่วนข้อความรู้อื่นๆ กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 10.00 (รายละเอียดดังตาราง 4.3)

ตารางที่ 4.3 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย

ข้อความรู้	คำตอบที่ถูกต้อง	ตอบถูก	ตอบผิด	ไม่ทราบ	รวม
ข้อที่ 1. การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ	✓	26 (86.70)	1 (3.30)	3 (10.00)	30 (100.00)
ข้อที่ 2. การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น	✗	23 (76.70)	2 (6.60)	5 (16.70)	30 (100.00)
ข้อที่ 3. การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยควรตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและผู้ได้รับการสงเคราะห์	✓	26 (86.70)	1 (3.30)	3 (10.00)	30 (100.00)
ข้อที่ 4. ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้	✓	23 (76.70)	1 (3.30)	6 (20.00)	30 (100.00)
ข้อที่ 5. รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา	✗	14 (46.70)	10 (33.30)	6 (20.00)	30 (100.00)

4.1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จำนวนทั้งสิ้น 5 คน (ตารางที่ 4.4) พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.00 และเพศชาย ร้อยละ 40.00 ทั้งหมดมีอายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยอายุเฉลี่ยประมาณ 36.60 ปี ทั้งนี้ทั้งหมดสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสังคมสงเคราะห์ และการบริหารงานยุติธรรม คิดเป็นร้อยละ 100.00 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 80.00 ส่วนอีกร้อยละ 20.00 เป็นพนักงานราชการ โดยทั้งหมดทำงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 10.20 ปี

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

ปัจจัยส่วนบุคคล	คน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	2	40.00
หญิง	3	60.00
รวม	5	100.00
อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	0	0.00
31 – 40 ปี	5	100.00
41 – 50 ปี	0	0.00
มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	0	0.00
รวม	5	100.00
อายุเฉลี่ย 36.60 ปี		
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	0	0.00
ปริญญาโท	5	100.00
ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	5	100.00
อาชีพ		
รับราชการ	4	80.00
พนักงานราชการ	1	20
รวม	5	100.00
หน่วยงานที่สังกัด		
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	5	100
รวม	5	100
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน		
น้อยกว่า 10 ปี	1	20.00
10 – 15 ปี	4	80.00
16 – 20 ปี	0	0.00
มากกว่า 20 ปี	0	0.00
รวม	5	100.00
ระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 10.20 ปี		

4.2 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า ปัจจุบันกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีแนวทางในดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย คือ ในวันที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดครบกำหนดปล่อยตัว วันนั้นเด็กและเยาวชนจะได้รับการปล่อยตัวทันที โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะเป็นผู้มารับเด็กและเยาวชน แต่ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่มีผู้ปกครองมารับ หรือประสบปัญหาเดือดร้อนในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการปล่อยตัวและหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว สามารถกลับมาขอรับการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากนักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตามสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของเด็กและเยาวชนแต่ละราย เช่น ไม่มีค่าพาหนะเดินทางกลับภูมิลำเนา ขาดสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ไม่มีผู้อุปการะ ไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีงานทำ มีปัญหาเรื่องครอบครัว ไม่มีเงินเป็นทุนการศึกษาหรือฝึกอาชีพ เป็นต้น

ทั้งนี้ สำหรับรูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในรูปแบบรายบุคคล (personal social services) นั้นได้มีการดำเนินการใน 4 ด้าน ดังนี้

1) ให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน (In cash) ได้แก่

- ค่าพาหนะเดินทางกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ไม่มีผู้ปกครองมารับ และไม่มีเงินสำหรับเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิมของตนหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัว
- ค่าอาหารระหว่างเดินทางกลับภูมิลำเนา กรณีที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาโดยไม่มีเงินติดตัว หรือมีไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับภูมิลำเนา
- ค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่เจ็บป่วยและครอบครัวมีฐานะยากจนโดยเป็นค่ายา ค่าอุปกรณ์ในการรักษา ค่ารักษาพยาบาล
- ทุนการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดที่เรียนดี มีความประพฤติดี และมีความประสงค์จะเรียนต่อหลังจากที่พ้นโทษ
- ทุนประกอบอาชีพ เด็กและเยาวชนที่พ้นโทษส่วนใหญ่มักได้รับความรังเกียจจากสังคม ประสบปัญหาในการหางานทำ เพราะฉะนั้นการประกอบอาชีพอิสระ เช่น การ ลงทุนค้าขายเล็กๆ หรือการเปิดร้านตัดเย็บ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษ
- ทุนส่งเสริมเรียนวิชาชีพ หรือฝึกวิชาชีพ เด็กและเยาวชนที่พ้นโทษบางรายไม่สามารถหางานทำได้ เนื่องจากไม่มีทักษะในการทำงาน หรือมีความสามารถไม่ตรงกับตลาดแรงงาน จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการฝึกวิชาชีพ
- ทุนในการประกันการทำงาน
- ทุนสำหรับบรรพชา อุปสมบท
- ทุนช่วยเหลือในปัญหาเฉพาะหน้า เช่น ครอบครัวประสบกับภัยพิบัติฉุกเฉิน เช่น บ้านประสบอัคคีภัย หรือประสบอุทกภัย เป็นต้น

2) การให้ความช่วยเหลือในรูปของวัสดุสิ่งของ (In-kind) ได้แก่

- เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งขาดที่พึ่งพิงในขณะที่ได้รับการปล่อยตัว โดยสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้พ้นโทษ
- อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ สำหรับเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษและต้องการประกอบอาชีพอิสระ แต่ขาดแคลนอุปกรณ์เพื่อใช้ประกอบอาชีพ เช่น ต้องการขายอาหารแต่ไม่มีอุปกรณ์ทำครัว หรือต้องการเปิดร้านตัดผมแต่ขาดอุปกรณ์สำหรับตัดผม เป็นต้น
- วัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมบ้าน สำหรับเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวยากจน และบ้านที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมอยู่ในภาวะต้องซ่อมแซมแต่ขาดแคลนเงินในการซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับซ่อมแซม
- ใบรับรองต่าง ๆ เช่น ใบบริสุทธิ์ ใบรับรองในการฝึกงาน ฝึกอาชีพและทำงาน ตลอดจนใบรับรองความประพฤติ

3) การให้ความช่วยเหลือในรูปของการให้บริการ (In services) ได้แก่

- การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เด็กและเยาวชนอาจประสบได้หลังจากพ้นโทษ เช่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัว และปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม เป็นต้น การได้รับคำแนะนำในช่วงเวลาหลังปล่อยนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนที่พ้นโทษสามารถพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้สามารถเข้าสู่สังคมได้ แลรู้จักแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
- การจัดหางานให้ทำ สามารถดำเนินการได้ในหลายช่องทาง เช่น การติดต่อบริษัท ห้างร้าน โรงงาน โดยตรงให้ช่วยรับเด็กและเยาวชนที่ตั้งใจทำงาน และตั้งใจกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้เข้าทำงานในหน่วยงานดังกล่าว หรือโดยการติดต่อขอความร่วมมือจากกรมแรงงานให้ช่วยจัดหางานให้ทำ หรือโดยการติดต่อขอรับเหมางานฝีมือจากโรงงานหรือบริษัทมาให้ผู้พ้นโทษทำ เพื่อแก้ปัญหาผู้พ้นโทษได้รับการรังเกียจจากสังคม และไม่มีหน่วยงานยอมรับเข้าทำงาน
- การจัดหาโรงเรียน สถานที่ฝึกอาชีพ สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดที่มีความประสงค์จะเรียนต่อหลังจากที่พ้นโทษ
- การจัดหาสถานที่บรรพชา อุปสมบท
- การจัดหาที่อยู่อาศัยและผู้อุปการะ สำหรับเด็กและเยาวชนที่ไม่ประสงค์จะกลับบ้านหลังจากพ้นโทษ เช่น ผู้ปกครองเป็นผู้ต้องโทษ หน่วยงานจะทำหน้าที่ติดต่อจัดหาที่อยู่อาศัยและผู้อุปการะให้กับเด็กและเยาวชนหลังพ้นโทษ

- การสืบหาบิดามารดา ผู้อุปการะหรือญาติพี่น้อง
- การส่งต่อเรื่องราวเพื่อไปขอรับบริการจากหน่วยงานอื่น เช่น เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ หลังจากพ้นผิดหน่วยงานจะการส่งต่อให้กับโรงพยาบาล

4) การให้ความช่วยเหลือในรูปของสถาบันที่ให้การดูแล (Institution – Care) เช่น การจัดให้มีบริการสถานสงเคราะห์ภายหลังปล่อยขึ้น (After-care-hostel)

อนึ่ง เมื่อทำการศึกษาในส่วนของคุณสมบัติเกี่ยวกับรูปแบบในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ดำเนินการในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่ารูปแบบการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ปล่อยของเจ้าหน้าที่ในภาคปฏิบัติ อยู่ภายใต้กรอบรูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยดังที่กล่าวมาในข้างต้น แต่สำหรับแนวทางการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือมีรายละเอียดดังนี้

- การสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและพ้นโทษ จะดำเนินการโดยนักสังคมสงเคราะห์กลุ่มประสานกิจการชุมชน โดยจะติดตามช่วยเหลือเป็นเวลา 1 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปี ซึ่งรูปแบบการช่วยเหลือจะอยู่ภายใต้กรอบการช่วยเหลือทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ การให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน การให้ความช่วยเหลือในรูปของวัสดุสิ่งของ การให้ความช่วยเหลือในรูปของการให้บริการ และการให้ความช่วยเหลือในรูปของสถาบันที่ให้การดูแล โดยการช่วยเหลือจะพิจารณาตามความจำเป็นและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษ

- การติดตามเด็กและเยาวชนหลังพ้นโทษ นักสังคมสงเคราะห์จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ใช้วิธีการไปเยี่ยมบ้าน หรือในบางกรณีอาจใช้การติดตามทางโทรศัพท์ ทั้งการโทรศัพท์ไปสอบถามกับครอบครัว หรือเจ้าหน้าที่ในชุมชน เช่น การสอบถามจากกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

- หลังจากการให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะทำการประเมินผลความสำเร็จของวิธีการที่ช่วยเหลือว่าได้แก้ปัญหาให้กับเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษหรือไม่ หากวิธีการให้ความช่วยเหลือไม่สามารถแก้ปัญหาที่เด็กและเยาวชนประสบได้ จะหาวิธีใหม่ในการช่วยเหลือเพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบในการสงเคราะห์หลังปล่อยแบบรายบุคคลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะเห็นได้ว่า รูปแบบการให้ความช่วยเหลือนั้นถือว่า ครอบคลุมความต้องการเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ในส่วนของแนวทางการดำเนินงาน พบว่า การให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนในปัจจุบันยังไม่มีระเบียบหรือคู่มือในการปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยที่มีมาตรฐานและได้รับการประกาศใช้อย่างเป็นทางการจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการใช้ดุลยพินิจของนักสังคมสงเคราะห์ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่รับผิดชอบดูแล ซึ่งในส่วนนี้อาจทำให้การช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนขาดประสิทธิภาพได้

4.3 อุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

การศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก (2) ด้านบุคลากร (3) ด้านงบประมาณเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (4) ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ (5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากมีการสงเคราะห์หลังปล่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ด้านนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้สะท้อนถึงปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กไว้ดังนี้

ปัญหา

1) นโยบายเกี่ยวกับกระบวนการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยในส่วนการแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นระดับ เอ บี ซี และดี ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจากไม่มีพระราชบัญญัติฯ กฎหมายหรือแนวทางกำหนดไว้ ส่งผลให้การติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยมีข้อจำกัดในการจะแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเมื่อเด็กและเยาวชนเริ่มมีพฤติกรรมไม่ดี เจ้าหน้าที่ในการสงเคราะห์หลังปล่อย ก็ไม่มีกฎหมาย แนวทางหรือเครื่องมือในการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ชัดเจน จึงทำได้เพียง ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือเท่าที่ทำได้ เพราะบางพื้นที่อาจเป็นพื้นที่เสี่ยงส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีข้อจำกัดในการลงพื้นที่เพื่อติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อย

2) การโยกย้ายของผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ที่มารับตำแหน่งใหม่ๆ บางส่วนไม่ทราบนโยบายเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน

3) นโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับให้มีการติดตามให้คำแนะนำและประเมินการสงเคราะห์หลังปล่อยในทุกรายนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่เน้นประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรมีภาระงานในปริมาณมากและหลายด้าน ทำให้ในการทำหน้าที่สงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีปริมาณค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่ต้องสงเคราะห์หลังปล่อย

แนวทางแก้ไข

1) ควรมีการกำหนดให้เป็นกรอบแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน ใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่

2) ควรมีการกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจนเมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำผิดซ้ำ

- 3) ควรมีการสร้างเครือข่ายในการทำงานด้านการติดตามสงเคราะห์หลังปล่อย
- 4) ควรให้ความสำคัญในการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน ในการพิจารณาโยกย้ายของผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมฯหรือสถานพินิจฯ ด้วย
- 5) ควรมีการจัดลำดับงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเพิ่มบุคลากรในการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยเฉพาะ

จากการศึกษาอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนด้านนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน พบว่า นโยบายเกี่ยวกับกระบวนการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจากไม่มีพระราชบัญญัติฯ กฎหมายหรือแนวทางกำหนดไว้ ส่งผลให้การติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยมีข้อจำกัดในการที่จะแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนภายใต้ข้อจำกัดที่บุคลากรด้านสงเคราะห์การปล่อยมีภาระงานในปริมาณมากและหลายด้าน ประกอบกับบุคลากรมีค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กและเยาวชน ที่ต้องสงเคราะห์หลังปล่อยที่เน้นให้มีการติดตาม ให้คำแนะนำและประเมินการสงเคราะห์หลังปล่อยในทุกราย ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในเชิงประสิทธิภาพของงานสงเคราะห์หลังปล่อย ซึ่งนักสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่ง ได้ให้แนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะข้างต้นในเชิงนโยบาย ว่าควรกำหนดให้แนวทางในการทำงานที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยอาจมีการกำหนดเป็นกฎหมายที่มีบทบังคับเพื่อลงโทษอย่างชัดเจนเมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำผิดซ้ำ โดยอาจมีการสร้างเครือข่ายในการทำงานด้านการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยเพื่อเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านดังกล่าว โดยต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของงานอย่างเป็นระบบ และเพิ่มจำนวนบุคลากรในการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยเฉพาะให้มากขึ้น อีกทั้งในเชิงนโยบายควรมีการให้ความสำคัญในการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน เพื่อประกอบการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายของผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน อีกด้วย

4.3.2 ด้านบุคลากร

การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ (1) ประเด็นปัญหาจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย และ (2) ประเด็นปัญหาความชำนาญงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเด็นปัญหาจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

ปัญหา

จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอเนื่องจากได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆด้วย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบประจำสถานพินิจที่ไม่มีเรกรับ หรือมีเรกรับชั่วคราวมีอัตรากำลังจำนวน

1 อัตราต่อสถานพินิจฯ นักสังคมสงเคราะห์ที่มีแรกรับหรือศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนมีอัตรากำลังจำนวน 2 อัตราต่อสถานพินิจฯหรือศูนย์ฝึกฯ

แนวทางแก้ไข

ควรมีการประเมินค่างานขององค์กร เพื่อพิจารณาและจัดสรรอัตรากำลังของนักสังคมสงเคราะห์ให้เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์พบปัญหาอุปสรรคกล่าวโดยสรุป จำนวนนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อการติดตาม ช่วยเหลือสงเคราะห์หลังปล่อย เด็กและเยาวชน เนื่องจากนักสังคมสงเคราะห์ ต้องทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหลายด้าน บางแห่งมีนักสังคมสงเคราะห์เพียงคนเดียว รับผิดชอบจัดทำโครงการป้องกันเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเป็นผู้กระทำผิดต่อกฎหมาย กรณีที่มีสถานแรกรับชั่วคราวนักสังคมสงเคราะห์ต้องทำหน้าที่บำบัดเด็กและเยาวชนที่อยู่ในการควบคุมและประสานเครือข่ายหน่วยงานรัฐและเอกชนในการช่วยเหลือส่งต่อเด็กและเยาวชนตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

2) ประเด็นปัญหาความชำนาญงาน

ปัญหา

ขาดความรู้ทักษะ ในการสงเคราะห์หลังปล่อยตามสภาพปัญหาบุคคลประกอบกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ซับซ้อนขึ้นตามบริบทของสังคม ปัญหาอื่นๆ ด้านบุคลากร เช่น ปัญหาสมรรถนะของบุคลากรในด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จากเหตุดังกล่าว ทำให้การทำงานของนักสังคมสงเคราะห์จะต้องทำงานต่างๆที่ต้องรับผิดชอบและภาระกิจหลายด้าน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในงานลดน้อยลง

แนวทางแก้ไข

ประสานงานระหว่างเครือข่ายในการช่วยสงเคราะห์ ช่วยเหลือปัญหาความชำนาญงาน เช่น ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยตระหนักให้มีความสำคัญ สนับสนุนการทำงาน และการวางแผนการไว้ล่วงหน้า

นักสังคมสงเคราะห์ ขาดความชำนาญการ เช่น ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย ควรมีการถ่ายทอดประสบการณ์จากนักสังคมสงเคราะห์ผู้มีประสบการณ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เทคนิค และวิธีการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน และรวบรวมเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์แก่นักสังคมสงเคราะห์รุ่นใหม่ ๆ

4.3.3 ด้านงบประมาณเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้สะท้อนถึงปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับงบประมาณเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กไว้ดังนี้

ปัญหา

กรมพินิจฯ ไม่มีงบประมาณในการสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยมากนัก ต้องมีการบูรณาการกับเครือข่าย งบประมาณมีข้อจำกัดของการใช้จ่าย ไม่มีงบประมาณในการให้การสงเคราะห์เป็นการเฉพาะ หรือต่อเนื่อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทปัญหาในปัจจุบัน

แนวทางแก้ไข

มีการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางและหาเครือข่ายในการเข้ามาสนับสนุนงานของเด็กและเยาวชน ควรมีการทบทวนระเบียบและเงื่อนไขในการใช้จ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่มีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อย รวมถึงในส่วนของการเบิกจ่ายมีข้อจำกัดทำให้อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยได้

4.3.4 ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ประเด็นปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2) ประเด็นปัญหาด้านเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ (3) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเด็นปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปัญหา

1) การใช้เครือข่ายเป็นเครื่องมือในการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย โดยไม่มีกฎหมายรองรับในประเด็นนี้ อาจทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดได้

2) การเข้าไปติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย อาจทำให้เด็กรู้สึกอับอาย และรู้สึกว่ามีการก้าวล่วงชีวิต จึงไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หรือเครือข่ายเท่าที่ควร

แนวทางแก้ไข

ให้เด็กและเยาวชนและผู้ปกครองลงลายมือชื่อให้ความยินยอม รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด รวมทั้งครอบครัวศึกษากฎหมายและแนวทางการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่

จากผลการศึกษาในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า การติดตามเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดผ่านทางเครือข่าย แม้จะเป็นการดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนั้น สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ แต่เมื่อไม่มีกฎหมายรองรับการดำเนินงานนี้ โอกาสในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จอาจจะน้อยลงได้

2) ประเด็นปัญหาด้านเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปัญหา

1) นักสังคมสงเคราะห์บางรายอาจไม่ถนัดในการประสานเครือข่าย ทำให้บุคคลที่เป็นเครือข่ายไม่เชื่อใจเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด ทำให้การปฏิบัติงานเพื่อการสงเคราะห์หลังปล่อยไม่มีประสิทธิภาพ

2) ในการดำเนินงานเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หลังจากพ้นโทษ จะมีเครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือหลายเครือข่าย แต่ในแต่ละเครือข่ายไม่มีการประสานความร่วมมือกัน ทำให้แนวโน้มนำการทำงานของเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

3) บางพื้นที่ไม่มีเครือข่ายในการร่วมดำเนินงานในกิจกรรมการสงเคราะห์หลังปล่อยกับนักสังคมสงเคราะห์จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

แนวทางแก้ไข

จัดอบรมเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยให้กับเครือข่าย โดยเฉพาะก่อนการลงพื้นที่ดำเนินการติดตามหรือให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด

จากการศึกษาในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า แม้เครือข่ายจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดหลังปล่อย แต่หากเครือข่ายไม่เข้าใจเกี่ยวกับงาน อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานได้ รวมถึงการที่เครือข่ายแต่ละเครือข่ายไม่มีการประสานความร่วมมือกันจะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานอาจจะไม่เกิดขึ้นในระดับที่เหมาะสม

3) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ปัญหา

ในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมทางเลือกนั้น กิจกรรมที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้ไม่ตรงกับความต้องการเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

แนวทางแก้ไข

ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อนำเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไปทำกิจกรรมทางเลือกที่สนใจนอกสถานที่ควบคุมตัว

จากการศึกษาในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า การทำกิจกรรมทั้งภาคบังคับ และกิจกรรมทางเลือกนั้น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่สามารถจัดทำกิจกรรมได้ตรงกับความต้องการของเด็กได้ทั้งหมด เนื่องจาก มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดด้านวิทยากร และข้อจำกัดด้านปริมาณของเด็กต่อความสนใจทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เป็นต้น เพราะฉะนั้น นอกจากการจัดทำกิจกรรมขึ้นเองภายในหน่วยหรือสถานที่ควบคุมแล้ว การติดต่อประสานงานเพื่อส่งเด็กไปทำกิจกรรมภายนอกสถานที่ควบคุม น่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อฝึกฝนอาชีพสำหรับใช้ในการดำรงชีพของเด็กและเยาวชนหลังพ้นโทษได้

4) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย

ปัญหา

1) ปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่และเปลี่ยนแปลงระบบการสื่อสาร เช่น การเปลี่ยนเบอร์ หรือเครือข่ายโทรศัพท์ทำให้ติดตามยาก

2) เด็กและเยาวชนบางรายมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดทำให้การติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อประเมินผลการให้ความช่วยเหลือเป็นไปได้ยาก

แนวทางแก้ไขปัญหา

1) เก็บข้อมูลผู้เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้มากที่สุด เช่น ผู้ปกครอง ญาติ เพื่อฝูง หรือคนในชุมชนที่รู้จัก เป็นต้น

2) ประสานหน่วยงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่เด็กมีภูมิลำเนาอยู่ให้ช่วยเหลือในการติดตามเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดหลังปล่อย

จากผลการศึกษาในส่วนนี้ จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีได้สร้างปัญหาสำคัญในการติดตามเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดหลังปล่อย ดังนั้น เพื่อให้การติดตามได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรใช้การลงพื้นที่เพื่อพบเด็กเป็นเครื่องมือหลักในการติดตาม และอาจใช้เครือข่ายในการร่วมติดตามด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

4.3.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากมีการสงเคราะห์หลังปล่อย

ปัญหา

ขาดรูปแบบหรือแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังการสงเคราะห์หลังปล่อยที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

แนวทางแก้ไขปัญหา

ทำการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังการสงเคราะห์หลังปล่อยตามที่เหมาะสม

จากการศึกษาในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า การที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่มีการกำหนดกำหนดแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานการสงเคราะห์หลังปล่อยที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ อาจก่อให้เกิดปัญหาการประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

4.4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้สะท้อนแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมไว้ว่า

การสงเคราะห์หลังปล่อยควรมีการสร้างเครือข่ายกับผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีการเตรียมการดูแลเด็กและเยาวชนหลังปล่อย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนว่าจะอยู่ร่วมกันกับเด็กและเยาวชนหลังปล่อยได้อย่างสงบและมีความสุข

นอกจากนี้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังต้องสนับสนุนช่วยเหลือและดูแลถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะสามารถจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและเป็นไปตามความถนัดของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มโอกาสของความสำเร็จเกี่ยวกับการสร้างความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมที่เด็กสนใจได้

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2) เพื่อศึกษาอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา คือ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในรูปแบบพุทธิภูมิ และปฐมภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 30 คน และนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จำนวน 5 คน โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ประกอบกับข้อมูลพุทธิภูมิที่ได้รับจากการค้นคว้าเอกสาร มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยคัดเลือก และจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็นรายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยประมาณ 38.53 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ประกอบอาชีพรับราชการ โดยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในหน่วยงานที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงยุติธรรม แต่มีตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำหน้าที่/ไม่เคยทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย และมีความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยในระดับสูง

ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยประมาณ 36.60 ปี โดยทั้งหมดสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสังคมสงเคราะห์ และการบริหารงานยุติธรรม ประกอบอาชีพรับราชการ ทั้งหมดทำงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีระยะเวลาเฉลี่ยในการประกอบอาชีพปัจจุบัน 10.20 ปี

5.1.2 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

การสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในรูปแบบรายบุคคล (personal social services) นั้นได้มีการดำเนินการใน 4 ด้าน คือ (1) การให้ความช่วยเหลือในรูปของเงิน (In cash) (2) การให้ความช่วยเหลือในรูปของวัสดุสิ่งของ (In-kind) (3) การให้ความช่วยเหลือในรูปของการให้บริการ (In services) และ (4) การให้ความช่วยเหลือในรูปของสถาบันที่ให้การดูแล (Institution – Care)

สำหรับแนวทางการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ได้แก่

- การสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและพ้นโทษ จะดำเนินการโดยนักสังคมสงเคราะห์กลุ่มประสานกิจการชุมชน โดยจะติดตามช่วยเหลือเป็นเวลา 1 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปี โดยการช่วยเหลือจะพิจารณาตามความจำเป็นและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษ
- การติดตามเด็กและเยาวชนหลังพ้นโทษ ใช้วิธีการไปเยี่ยมบ้าน หรือในบางกรณีอาจใช้การติดตามทางโทรศัพท์ ทั้งการโทรศัพท์ไปสอบถามกับครอบครัว หรือเจ้าหน้าที่ในชุมชน เช่น การสอบถามจากกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น
- หลังจากการให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนแล้ว จะทำการประเมินผลความสำเร็จของวิธีการที่ช่วยเหลือว่าได้แก่ปัญหาให้กับเด็กและเยาวชนที่พ้นโทษหรือไม่ หากวิธีการให้ความช่วยเหลือไม่สามารถแก้ปัญหาที่เด็กและเยาวชนประสบได้ จะหาวิธีใหม่ในการช่วยเหลือเพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

5.1.3 อุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

1) ด้านนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

- (1) นโยบายเกี่ยวกับกระบวนการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยในส่วนการแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นระดับ เอ บี ซี และดี ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน
- (2) การโยกย้ายของผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ผู้ที่มารับตำแหน่งบริหารอาจไม่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน เนื่องจาก กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีตำแหน่งเจ้าหน้าที่จากหลากหลายวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ นิติกร และนักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ เป็นต้น ขึ้นมาเป็นผู้อำนวย
- (3) นโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับให้มีการติดตาม ให้คำแนะนำและประเมินการสงเคราะห์หลังปล่อยในทุกรายนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่เน้นประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรมีภาระงานในปริมาณมากและหลายด้าน ทำให้ในการทำหน้าที่สงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีปริมาณค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่ต้องสงเคราะห์หลังปล่อย

2) ด้านบุคลากร

(1) ประเด็นปัญหาจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอเนื่องจากได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ประจำสถานพินิจที่ไม่มีเรกซ์ หรือมีเรกซ์ชั่วคราวมีอัตรากำลังจำนวน 1 อัตราต่อสถานพินิจฯ นักสังคมสงเคราะห์ที่มีเรกซ์หรือศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนมีอัตรากำลังจำนวน 2 อัตราต่อสถานพินิจฯ หรือศูนย์ฝึกฯ

(2) ประเด็นปัญหาความชำนาญงาน

ขาดความรู้ หรือทักษะในการสงเคราะห์หลังปล่อยตามสภาพปัญหารายบุคคล ประกอบกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ซับซ้อนขึ้นตามบริบทของสังคม ปัญหาอื่นๆ ด้านบุคลากร เช่น ปัญหาสมรรถนะของบุคลากรในด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย จากเหตุดังกล่าว ทำให้การทำงานของนักสังคมสงเคราะห์จะต้องทำงานต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบและภาระกิจหลายด้าน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในงานลดน้อยลง

3) ด้านงบประมาณเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่มีงบประมาณในการสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยมากนัก ต้องมีการบูรณาการกับเครือข่าย งบประมาณมีข้อจำกัดของการใช้จ่าย ไม่มีงบประมาณในการให้การสงเคราะห์เป็นการเฉพาะ หรือต่อเนื่อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทปัญหาในปัจจุบัน

4) ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(1) ประเด็นปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(1.1) การใช้เครือข่ายเป็นเครื่องมือในการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย โดยไม่มีกฎหมายรองรับในประเด็นนี้ อาจทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดได้

(1.2) การเข้าไปติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย อาจทำให้เด็กรู้สึกอับอาย และรู้สึกว่ามีการก้าวล่วงชีวิต จึงไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หรือเครือข่ายเท่าที่ควร

(2) ประเด็นปัญหาด้านเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(1.1) นักสังคมสงเคราะห์บางรายอาจไม่ถนัดในการประสานเครือข่าย ทำให้บุคคลที่เป็นเครือข่ายไม่เชื่อใจเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิด ทำให้การปฏิบัติงานเพื่อการสงเคราะห์หลังปล่อยไม่มีประสิทธิภาพ

(1.2) ในการดำเนินงานเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด หลังจากพ้นโทษ จะมีเครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือหลายเครือข่าย แต่ในแต่ละเครือข่ายไม่มีการประสานความร่วมมือกัน ทำให้แนวโน้มนำการทำงานของเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

(1.3) บางพื้นที่ไม่มีเครือข่ายในการร่วมดำเนินงานในกิจกรรมการสงเคราะห์หลังปล่อยกับนักสังคมสงเคราะห์จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(3) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

กิจกรรมทางเลือกที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้ไม่ตรงกับความต้องการเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

(4) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย

(1.1) ปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่และเปลี่ยนแปลงระบบการสื่อสาร เช่น การเปลี่ยนเบอร์ หรือเครือข่ายโทรศัพท์ทำให้ติดตามยาก

(1.2) เด็กและเยาวชนบางรายมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดทำให้การติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อประเมินผลการให้ความช่วยเหลือเป็นไปได้ยาก

5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากมีการสงเคราะห์หลังปล่อย

ขาดรูปแบบหรือแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังการสงเคราะห์หลังปล่อยที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

5.1.4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม

- ควรมีการสร้างเครือข่ายกับผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีการเตรียมการดูแลเด็กและเยาวชนหลังปล่อย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนว่าจะอยู่ร่วมกันกับเด็กและเยาวชนหลังปล่อยได้อย่างสงบและมีความสุข

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต้องสนับสนุน ช่วยเหลือและดูแลถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะสามารถจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและเป็นไปตามความถนัดของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มโอกาสของความสำเร็จเกี่ยวกับการสร้างความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมที่เด็กสนใจได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดทำระเบียบและคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยตาม พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. ๒๕๖๑ หมวด ๗ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามภายหลังปล่อยจากสถานที่ควบคุม มาตรา ๕๒ มาตรา ๕๗ มาตรา ๕๙ เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดกฎหมายสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้โดยไม่กลับมามีความผิดซ้ำอีกและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. เมื่อจัดทำระเบียบที่เกี่ยวกับการการสงเคราะห์หลังปล่อยแล้ว ควรจะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามระเบียนนั้นขึ้นโดยเฉพาะในส่วนการสงเคราะห์หลังปล่อย โดยอาจจะยังรวมอยู่กับการคุมประพฤติแต่ต้องมีหน้าที่เฉพาะเพื่อการสงเคราะห์หลังปล่อยเท่านั้น เพื่อที่จะไม่ให้นักสังคมสงเคราะห์มีภาระหน้าที่มากเกินไป

3. ควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรของหน่วยงานของรัฐบาล ประชาชน รวมทั้งนักการเมือง เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเกิดความเข้าใจ ร่วมรับรู้ และตระหนักถึงความสำคัญ ในการสงเคราะห์หลังปล่อย ตลอดจนให้ความร่วมมือ และผลักดันให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เพราะความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะมีผลกระทบอย่างมากต่อความสำเร็จของการสงเคราะห์ หลังปล่อย

4. ควรมีการติดตามการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะนำ แนวทางการดำเนินงานที่ใช้อยู่ มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยรับฟังความคิดเห็น จากภาคเอกชน และส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสงเคราะห์หลังปล่อย เป็นการดำเนินการเพื่อสังคม อย่างแท้จริง

5. ควรมีการจัดทำทะเบียนบุคคล และหน่วยงานและผู้ประสานงานที่ทำงานร่วมกันกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับกิจกรรมการสงเคราะห์หลังปล่อย รวมถึง เครือข่าย และผู้นำชุมชน ที่เข้ามามีส่วนในกระบวนการเตรียมชุมชน ก่อนเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดกลับเข้าชุมชน เพื่อเตรียม ความพร้อมในชุมชนให้สามารถดูแลเด็กและเยาวชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

5.3 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาและวิจัยความเป็นไปได้ของการอนุญาตให้เอกชนสามารถจัดตั้งหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเพื่อลดภาระการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่ดูแลงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานการสงเคราะห์หลังปล่อยอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กริชทอง อันจันทร์. (2547). ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานครก่อนและหลังการปลดปล่อย.
- ทวี ชูทรัพย์. (2523). การสงเคราะห์ผู้ต้องขังกับผู้พ้นโทษในต่างประเทศ. ม.ป.ท. อัดสำเนา.
- ทัศนีย์ ลักษณะวิชช. (2534). การสงเคราะห์ชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์. (2541ก). การสังคมสงเคราะห์กับการให้การปรึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจวัฒน์ ศิวะบวร. (2528). การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเทือง ธนิยผล. (2545). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (ม.ป.ป). สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- เพลินใจ แต่เกษม. (2545). “การเตรียมการปลดปล่อยและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลังปล่อย.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด หน่วยที่ 8-15. หน้า 311-335. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณี ประจวบเหมาะ. (2523). การสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- วรสุดา พานิชย์พิศาล (2543). ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่.
- วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์. (2512). แนวทางในการบริการสงเคราะห์ผู้ถูกกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2529). การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษและผู้ต้องโทษในประเทศไทย. ม.ป.ท. อัดสำเนา.
- สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (2542). สารานุกรมทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- สมชาย วิมานศักดิ์. (2544). ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางก่อนและ หลังการปลดปล่อย.
- สุรพล พูลน้อย . (2541). ศึกษาวิจัยปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำเขต 4 และแนวทางพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำ.
- สุดจิต เจนนพกาญจน์ สถานเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย. (2545) ไม่ระบุสถานที่พิมพ์
- สุดจิต เจนนพกาญจน์ บทบาทและแนวทางการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ศึกษาเฉพาะกรณีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2545). ไม่ระบุสถานที่พิมพ์

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2539).

อัณณพ ชูบำรุง. (2532). **อาชญวิทยาและอาชญากรรม**. ม.ป.ท. อัดสำเนา.

Gunther Kaiser. Criminology : Crime Prevention and Recent Trend in Penal Policy :
Resource Material Series. No 18 Fuchu Japan : UNAFEI. 1980

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

**แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยในเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด
สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม**

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ ให้ตรงตามข้อเท็จจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1.1. เพศ ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง
- 1.2. อายุ.....ปี
- 1.3. อาชีพ.....
- 1.4. ระดับการศึกษา
☐ ปริญญาตรี ระบุสาขา.....
☐ ปริญญาโท ระบุสาขา.....
☐ ปริญญาเอก ระบุสาขา.....
☐ อื่นๆ ระบุ.....
- 1.5. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน.....ปี
- 1.6. หน่วยงานที่สังกัด.....ตำแหน่ง.....
- 1.7. ท่านทำหน้าที่/เคยทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยหรือไม่
☐ ใช่ โปรดระบุหน่วยงาน.....
☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปตอบส่วนที่ 2)
- 1.8. ระยะเวลาในการทำหน้าที่/เคยทำหน้าที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย.....ปี

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย

ข้อคำถาม	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
2.1 การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ			
2.2 การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเท่านั้น			
2.3 การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยควรตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและผู้ได้รับการสงเคราะห์			
2.4 ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้			
2.5 รัฐต้องสนับสนุนการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา			

คำอธิบาย

การสงเคราะห์หลังปล่อย คือ การช่วยเหลือให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เคยได้รับโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนโดยเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งด้านความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และการรักษาพยาบาล ด้านการประกอบอาชีพ และการให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนที่เคยได้รับโทษสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ

ปัจจุบันกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้มีการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในรูปแบบรายบุคคล (personal social services) ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) การสงเคราะห์ที่เป็นตัวเงิน เช่น การให้ค่าพาหนะเดินทางกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ไม่มีผู้ปกครองมารับ ทุนการศึกษา และทุนประกอบอาชีพ เป็นต้น (2) การสงเคราะห์ที่เป็นวัสดุสิ่งของ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ และใบรับรองต่างๆ อาทิ ใบบริสุทธิ์ ใบรับรองการฝึกงาน เป็นต้น และ (3) การสงเคราะห์ด้านบริการ เช่น การจัดหางานให้ทำ การจัดหาที่อยู่อาศัย การให้คำปรึกษาแนะนำ การบำบัดทางจิตใจจากนักจิตวิทยา และการรักษาพยาบาล เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในรูปแบบรายบุคคลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

3.1 ท่านเห็นด้วยกับการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในรูปแบบรายบุคคลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือไม่

ด้านการสงเคราะห์ที่เป็นตัวเงิน

☐ เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

☐ ไม่เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

ด้านการสงเคราะห์ที่เป็นวัสดุสิ่งของ

☐ เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

☐ ไม่เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

ด้านการสงเคราะห์ด้านบริการ

☐ เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

☐ ไม่เห็นด้วย โปรดระบุเหตุผล.....

.....

.....

.....

- 3.2 ท่านคิดว่าแนวทางหรือวิธีการใด ที่จะทำให้การสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนมีโอกาสประสบความสำเร็จ (โปรดแสดงความคิดเห็น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

ประวัติย่อผู้ทำวิจัย

1. นายธปภัค บุรณะสิงห์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1

สังกัด สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2. นายภคภัทร วสุธาวิจิตร

ตำแหน่ง นักจัดการทั่วไปชำนาญการ

สังกัด สำนักงานพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์

3. นางสาววิจิตรา ทองพาน

ตำแหน่ง พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ

สังกัด สำนักงานพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

4. นางพรทิพย์ วงศ์ชู

ตำแหน่ง นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

สังกัด กองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

5. พันตำรวจโท พรชต์ศรุต วัชรธนโยธิน

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ 3

สังกัด กองบังคับการตำรวจทางหลวง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

6. นายณัฐจักร ไชยแขวง

ตำแหน่ง ทรายความ

สังกัด สภานายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์

7. นางสาวชลัมพู วงศ์รวีวัฒน์

ตำแหน่ง นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการ

สังกัด กองสารพันธุกรรม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์

8. นางสาวอัญรัตน์ เสียมไหม

ตำแหน่ง นักวิชาการอาวุโสระดับสูง

สังกัด สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ส่วนที่ 2 ขอให้ท่านอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบในการส่งเคราะห์หลังปล่อยแบบรายบุคคลของกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ดำเนินการในปัจจุบัน

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการสงเคราะห์หลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

3.1 ท่านคิดว่าการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจฯ มีปัญหาหรือไม่

- ☐ มีปัญหา
- ☐ ไม่มีปัญหา ระบุเหตุผล.....
- ☐ ไม่ทราบ เนื่องจาก.....
- (ผู้ที่ตอบไม่ได้ หรือไม่ทราบ ให้ข้ามไปตอบส่วนที่ 4)

3.2 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(1) ด้านนโยบายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(2) ด้านบุคลากร

- ปัญหาจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาความชำนาญงาน เช่น ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อย
ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาอื่นๆ ด้านบุคลากร เช่น ปัญหาสมรรถนะของบุคลากรในการสงเคราะห์หลังปล่อย
ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

(3) ด้านงบประมาณเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

(4) ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

- ปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาด้านเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อยของของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

- กิจกรรมภาคบังคับ

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

- กิจกรรมทางเลือก
ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับการติดตามเด็กและเยาวชนหลังปล่อย
ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

(5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากมีการสงเคราะห์หลังปล่อย

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชน

4.1 ท่านคิดว่าแนวทางหรือวิธีการใด ที่จะทำให้การสงเคราะห์หลังปล่อยเด็กและเยาวชนมีโอกาสประสบความสำเร็จ

(โปรดแสดงความคิดเห็น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ